

ಮಾಡುವ ಪುರುಷಾರ್ಥವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಚಾರಿತ್ರವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಪುರುಷಾರ್ಥದಿಂದ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದರೆ ಆ ವಿಶುದ್ಧತೆಯಿಂದ ಕರ್ಮದ ಶಕ್ತಿಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ, ಅದರಿಂದ ವಿಶುದ್ಧತೆಯು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಕರ್ಮದ ಶಕ್ತಿಯು ಅಧಿಕ ಹೀನವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕ್ರಮದಿಂದ ಮೋಹದ ನಾಶವಾದುದರಿಂದ ಆಗ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಸರ್ವಥಾ ವಿಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತವೆ, ಅವುಗಳ ಮೂಲಕ ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿಗಳ ನಾಶವಾಗುವುದು ಮತ್ತು ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದು. ಅನಂತರ ಯಾವ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಅಘಾತಿಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಶುದ್ಧವಾದ ಸಿದ್ಧಪದವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಉಪದೇಶದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗುವುದು ಮತ್ತು ತಾನು ಪುರುಷಾರ್ಥ ಮಾಡಿದರೆ ಕರ್ಮದ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

ಆದರಂತೆ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ತೀವ್ರವಿರುವಾಗ ಪುರುಷಾರ್ಥವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ; ಮೇಲಿನ ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳಿಂದ ಕೂಡ ಉರಳಿ ಬೀಳುತ್ತಾನೆ; ಅಲ್ಲಿಯಂತೂ ಭವಿತವ್ಯವಿದ್ದಂತೆಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿ ಮಂದ ರಾಗದ ಉದಯವಿದೆ ಮತ್ತು ಪುರುಷಾರ್ಥವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ಅಲ್ಲಿಯಂತೂ ಪ್ರಮಾದಿಯಾಗಬಾರದು. ಜಾಗರೂಕವಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಬೇಕು.

ಹೇಗೆಂದರೆ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ನದಿಯ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಹರಿದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ, ಅಲ್ಲಿ ನೀರಿನ ವೇಗ ವಿರೂಪಾಗಂತೂ ಅವನ ಪುರುಷಾರ್ಥವು ನಿರರ್ಥಕವಿದೆ, ಉಪದೇಶವು ಕೂಡ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ನೀರಿನ ವೇಗವು ಕಡಿಮೆಯಿರುವಾಗ ಒಂದು ವೇಳೆ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಮಾಡಿ ಹೊರಟರೆ ಹೊರಗೆ ಬರುವನು. ಅವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹೊರಡುವುದರ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಹೊರಡದಿದ್ದರೆ ಕ್ರಮ-ಕ್ರಮದಿಂದ ಹರಿದು ಹೋಗುವನು, ಮತ್ತೆ ಪುನಃ ನೀರಿನ ವೇಗವು ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ಅದರ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ತಾನೂ ಹರಿದು ಹೋಗುವನು. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವನು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಅಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಗಳ ತೀವ್ರ ಉದಯವಿದ್ದಾಗಂತೂ ಅವನ ಪುರುಷಾರ್ಥವು ನಿರರ್ಥಕವಿದೆ, ಉಪದೇಶವು ಕೂಡ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಕರ್ಮದ ಮಂದ ಉದಯವಿದ್ದಾಗ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಮಾಡಿ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತನೆ ಮಾಡಿದರೆ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಅವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಉಪದೇಶ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತನೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ವಿಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಪುನಃ ತೀವ್ರ ಉದಯವು ಬಂದ ಮೇಲೆ ನಿಗೋದ ಮೊದಲಾದ ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು.

ಆದುದರಿಂದ ದೊರೆತ ಅವಕಾಶ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈಗ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಆವ ಸರವು ಬಂದಿದೆ, ಇಂಥ ಅವಸರವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಠಿಣವಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ೫೫ ಗುರುಗಳು ದಯಾಕುಗಳಾಗಿ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಉಪದೇಶ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಭವ್ಯ ಜೀವರುಗಳು ಶ್ರವ್ಯವಿ ಮಾಡಬೇಕು.

ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಸ್ವರೂಪ

ಈಗ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಸ್ವರೂಪ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಯಾವವುಗಳ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಆತ್ಮನು ಅಶುದ್ಧದಶೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿ ದುಃಖಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ ಅಂಥ ಆ ಮೋಹ ಮೊದಲಾದ ಕರ್ಮಗಳ ನಾಶವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆದಮೇಲೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಕೇವಲ ಆತ್ಮನ ಶುದ್ಧ ಅವಸ್ಥೆಯಾಗುವುದು ಅದು ಮೋಕ್ಷವಿದೆ. ಅದರ ಯಾವ ಉಪಾಯವಿದೆ-ಕಾರಣವಿದೆ ಅದನ್ನು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವೆಂದೂ ತಿಳಿಯುವುದು.

ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಕಾರಣಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳು ಹೇಗಿವೆಯೆಂದರೆ ಅವು ಇಲ್ಲದ ಕಾರ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಅವು ಇದ್ದರೆ ಕಾರ್ಯವಾಗುವುದು ಅಥವಾ ಆಗದೆಯೂ ಇರುವುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ ಮುನಿಲಿಂಗ ಧಾರಣ ಮಾಡಿದಲ್ಲದೆ ಮೋಕ್ಷವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಮುನಿಲಿಂಗ ಧಾರಣ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಮೋಕ್ಷವು ಆಗುತ್ತದೆ ಕೂಡ ಮತ್ತು ಆಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳು ಹೇಗಿವೆಯೆಂದರೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅವು ಇದ್ದ ಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಅವುಗಳಿಲ್ಲದೆಯೂ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಅನಶನ ಮೊದಲಾದ ಬಾಹ್ಯ ತಪದ ಸಾಧನ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮೋಕ್ಷದ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಭರತ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಬಾಹ್ಯ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡದೆಯೇ ಮೋಕ್ಷದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳು ಹೇಗಿವೆಯೆಂದರೆ ಅವು ಇದ್ದ ಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯೂ ಆಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಅವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸರ್ವಥಾ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನ-ಚಾರಿತ್ರದ ಏಕತೆಯಾದ ಮೇಲಂತೂ ಮೋಕ್ಷವು ಆಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಅವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮೋಕ್ಷವು ಸರ್ವಥಾ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಈ ಕಾರಣ ಹೇಳಿದೆ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯಫೂರ್ವಕವಾದ ನಿಯಮದಿಂದ ಮೋಕ್ಷದ ಸಾಧಕವಾದ ಆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನ-ಚಾರಿತ್ರದ ಏಕೀಭಾವವು ಅದು ಮೋಕ್ಷವರ್ಗವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಈ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ-ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನ-ಸಮ್ಯಕ್ಚಾರಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮೋಕ್ಷವರ್ಗವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಅದನ್ನೇ ತತ್ಪಾರ್ಥಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ- 'ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರಾಣಿ ಮೋಕ್ಷವರ್ಗಃ' ೧-೦.

ಈ ಸೂತ್ರದ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ 'ಮೋಕ್ಷವರ್ಗಃ' ಎಂದು ಏಕವಚನ ಪದಪ್ರಯೋಗವಿದ್ದು ಅದರ ಅರ್ಥವೆಂದರೆ ಈ ಮೂರೂ ಸೇರಿದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಮೋಕ್ಷವರ್ಗವಿದೆ, ಆದರೆ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಮೂರು ವರ್ಗಗಳಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಅಸಂಯತ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಚಾರಿತ್ರವಿಲ್ಲ, ಅವನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವರ್ಗವಾಗಿದೆಯೋ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೋ ?

ಉತ್ತರ : ಅವನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವರ್ಗವಾಗುವುದೆಂಬುದಂತೂ ನಿಯಮವಿದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವರ್ಗವಾಗಿದೆಯೆಂದೂ ಉಪಚಾರದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ; ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ಚಾರಿತ್ರವಾದ ನಂತರವೇ ಮೋಕ್ಷವರ್ಗವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಒಂದು ನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದರೆ ಅವನನ್ನು ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ 'ಇವನು ಆ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೋರಬಿದ್ದಾನೆ'ಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಗಮನ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆಯೇ ನಡೆಯುವುದಾಗುವುದು. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅಸಂಯಮ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗೆ ವೀತರಾಗ ಭಾವರೂಪವಾದ ಮೋಕ್ಷವರ್ಗದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಉಪಚಾರದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವರ್ಗಿಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ; ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ವೀತರಾಗಭಾವರೂಪದ ಪರಿಣತಿಯಾದ ಮೇಲೆಯೇ ಮೋಕ್ಷವರ್ಗವಾಗುವುದು. ಮತ್ತು ಪ್ರವಚನಸಾರದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಮೂರರ ಏಕಾಗ್ರತೆಯಾದ ನಂತರವೇ ಮೋಕ್ಷವರ್ಗವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ರಾಗಾದಿಗಳು ಕ್ಷೀಣಿಸುವುದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷವರ್ಗವಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ರಾಗಾದಿಗಳು ಕ್ಷೀಣಿಸಿದಲ್ಲದೆ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕೂಡ ಮೋಕ್ಷವರ್ಗವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಮೂರೂ ಸೇರಿದ ಮೇಲೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮೋಕ್ಷವರ್ಗವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈಗ ಇವುಗಳ ನಿರ್ದೇಶ, ಲಕ್ಷಣನಿರ್ದೇಶ ಮತ್ತು ಪರಿಕ್ಷೆಯ ಸಾಧನದಿಂದ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

'ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ, ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನ, ಸಮ್ಯಕ್ಚಾರಿತ್ರವು ಮೋಕ್ಷವರ್ಗವಿದೆ'ಯೆಂಬ ನಾಮ ಮಾತ್ರವಾದ ಕಥನವು ಅದು 'ನಿರ್ದೇಶ'ವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಅದರಂತೆ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಅವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಅಸಂಭವತೆಯಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಮತ್ತು ಯಾವುದರಿಂದ ಇವನ್ನು ಗುರು

ತಿಸಲಾಗುವುದು ಅದು 'ಲಕ್ಷಣ'ವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು; ಆದರೆ ಆ ನಿರ್ದೇಶ ಎಂದರೆ ನಿರೂಪಣೆಯು ಅದು 'ಲಕ್ಷಣ ನಿರ್ದೇಶ'ವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಯಾವುದನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿದೆ ಅದರ ಹೆಸರು ಲಕ್ಷ್ಯವಿದೆ, ಅದನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಳಿದವುಗಳ ಹೆಸರು ಅಲಕ್ಷ್ಯವಿದೆ. ಆ ಲಕ್ಷ್ಯ ಹಾಗೂ ಅಲಕ್ಷ್ಯ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವಂಥ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗುವುದು ಅಲ್ಲಿ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತನವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ ಆತ್ಮನ ಲಕ್ಷ್ಯವು 'ಅಮೂರ್ತತ್ವ'ವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ; ಆ ಅಮೂರ್ತತ್ವ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಲಕ್ಷ್ಯಭೂತನಾದ ಆತ್ಮನಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಅಲಕ್ಷ್ಯಭೂತಗಳಾದ ಆಕಾಶ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಇದು 'ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿ' ಲಕ್ಷ್ಯವಿದೆ. ಇದರ ಮೂಲಕ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಆಕಾಶ ಮೊದಲಾದವೂ ಆತ್ಮವಾಗಿ ಹೋಗುವಂಥ ದೋಷವು ತಗಲುವುದು.

ಆದರಂತೆ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಮತ್ತು ಒಂದರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವಂಥ ಲಕ್ಷ್ಯದ ಏಕದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವಂಥ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗುವುದು ಅಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಾಪ್ತನವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ ಆತ್ಮನ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾದಿಗಳೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದು; ಆದರೆ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ಒಬ್ಬ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ ಒಬ್ಬನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಇದು 'ಅವ್ಯಾಪ್ತಿ' ಲಕ್ಷ್ಯವಿದೆ. ಇದರ ಮೂಲಕ ಆತ್ಮನನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಪಜ್ಞಾನಿಯು ಆತ್ಮನಾಗಲಾರನೆಂಬ ದೋಷವು ತಗಲುವುದು.

ಆದರಂತೆ ಆ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರಬಾರದಂಥ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗುವುದು ಅಲ್ಲಿ ಅಸಂಭವತನವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ ಆತ್ಮನ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಜಡತ್ವವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದು; ಆದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರವಣಾದಿಂದ ಇದು ವಿರುದ್ಧವಿದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಇದು 'ಅಸಂಭವ' ಲಕ್ಷ್ಯವಿದೆ. ಇದರ ಮೂಲಕ ಆತ್ಮನನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವುದರಿಂದ ಪುಟ್ಟ ಮೊದಲಾದವೂ ಆತ್ಮವಾಗಿ ಹೋಗುವವು, ಮತ್ತು ಆತ್ಮನಿದ್ದವನು ಅನಾತ್ಮನಾಗಿ ಹೋಗುವಂಥ ದೋಷವು ತಗಲುವುದು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಅವ್ಯಾಪ್ತಿ ಹಾಗೂ ಅಸಂಭವ ಲಕ್ಷ್ಯವಿದೆ ಅದು ಲಕ್ಷ್ಯಣಾಭಾಸವಿದೆ. ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ಕಂಡು ಬರುವುದು ಹಾಗೂ ಅಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡು ಬರದಿರುವುದು ಅದು ನಿಜವಾದ ಲಕ್ಷ್ಯವಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಆತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವು ಚೈತನ್ಯವಿದೆ; ಆದರೆ ಈ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಎಲ್ಲ ಆತ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ, ಅನಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಇದು ನಿಜವಾದ ಲಕ್ಷ್ಯವಿದೆ. ಇದರ ಮೂಲಕ ಆತ್ಮನನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮ-ಅನಾತ್ಮನ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ; ಯಾವ ದೋಷವು ತಗಲುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಲಕ್ಷ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವು ಉದಾಹರಣ ಮಾರ್ತವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಈಗ ಸಮ್ಯಗ್ ಕರ್ತನದ ನಿಜವಾದ ಲಕ್ಷ್ಯ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಸಮ್ಯಗ್ ಕರ್ತನದ ನಿಜವಾದ ಲಕ್ಷ್ಯ

ವಿಪರೀತಾಭಿನಿವೇಶವಿಲ್ಲದ ಜೀವ ಮೊದಲಾದ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಅದು ಸಮ್ಯಗ್ ಕರ್ತನದ ಲಕ್ಷ್ಯವಿದೆ. ಜೀವ, ಅಜೀವ, ಅಸ್ರವ, ಬಂಧ, ಸಂಪರ, ನಿರ್ಜರೆ, ಮೋಕ್ಷ ಇವು ಏಳು ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಎಂದರೆ 'ಹೀಗೆಯೇ ಇದೆ, ಅನ್ಯಥಾ ಇಲ್ಲ'ವೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿ ಭಾವವು ಅದು ತತ್ತ್ವಾರ್ಥ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ; ಮತ್ತು ವಿಪರೀತಾಭಿನಿವೇಶವು ಎಂದರೆ ಅನ್ಯಥಾ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ರಹಿತವಾದುದು ಅದು ಸಮ್ಯಗ್ ಕರ್ತನವಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ವಿಪರೀತಾಭಿನಿವೇಶದ ನಿರಾಕರಣೆಯ ಸಲುವಾಗಿ 'ಸಮ್ಯಕ್' ಪದವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ 'ಸಮ್ಯಕ್'

ವೆಂಬ ಶಬ್ದವು ಪ್ರಶಂಸಾವಾಚಕವಿದೆ; ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ವಿಪರೀತಾಭಿನವೇಶದ ಅಭಾವವಾದ ಮೇಲೆಯೇ ಪ್ರಶಂಸೆಯು ಸಂಭವವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಪ್ರಶ್ನೆ : 'ತತ್ತ್ವ' ಮತ್ತು 'ಅರ್ಥ'ವೆಂಬ ಈ ಎರಡು ಪದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ, ಅವುಗಳ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು?

ಉತ್ತರ : 'ತತ್' ಶಬ್ದವಿದೆ ಅದು 'ಯತ್' ಶಬ್ದದ ಅಪೇಕ್ಷಾ ಸಹಿತವಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವುದರ ಪ್ರಕರಣವಿದೆ ಅದನ್ನು ತತ್ವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅದರ ಆ ಭಾವವು ಎಂದರೆ ಸ್ವರೂಪವು ಅದು ತತ್ತ್ವವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ 'ತಸ್ಯ ಭಾವಸ್ತತ್ತ್ವ'ವೆಂದು ತತ್ತ್ವ ಶಬ್ದದ ಸಮಾಸವಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ತಿಳಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವಂಥ 'ದ್ರವ್ಯ' ಮತ್ತು 'ಗಣ-ಪರ್ಯಾಯ'ದ ಹೆಸರು ಅರ್ಥವಿದೆ. ಅದರಂತೆ 'ತತ್ತ್ವೇನ ಅರ್ಥಸ್ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಃ' ತತ್ತ್ವ ಎಂದರೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪವು, ಅದರಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಅದು ಸಮ್ಯಗ್ಧರ್ಶನವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ವೇಳೆ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಿದರೆ ಯಾವುದರದು ಇದು ಭಾವ (ತತ್ತ್ವ)ವಿದೆ ಅದರ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ಭಾವದ ಶ್ರದ್ಧೆಯೇ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಒಂದು ವೇಳೆ ಅರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಿದರೆ ಭಾವದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದೆ ಪದಾರ್ಥದ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಕೂಡ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಿಲ್ಲ.

ಹೇಗೆಂದರೆ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನಗಳ ಹಾಗೂ ವರ್ಣಾದಿಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ ಎಂದರೆ ಇದು ಜ್ಞಾನತನವಿದೆ, ಇದು ಶುಭ್ರತನವಿದೆಯೆಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ; ಆದರೆ ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನಗಳು ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವವಿದ್ದು ನಾನು ಆತ್ಮನಿದ್ದೇನೆ; ಮತ್ತು ವರ್ಣಾದಿಗಳು ಪುದ್ಗಲದ ಸ್ವಭಾವವಿದ್ದು ಪುದ್ಗಲವು ನನ್ನಿಂದ ಭಿನ್ನ-ಬೇರೆ ಪದಾರ್ಥವಿದೆಯೆಂದು ಪದಾರ್ಥದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಭಾವದ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು 'ನಾನು ಆತ್ಮನಿದ್ದೇನೆ'ಎಂದು ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು; ಆದರೆ ಆತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವು ಹೇಗಿದೆ ಹಾಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಭಾವದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದೆ ಪದಾರ್ಥದ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಕೂಡ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ತತ್ತ್ವಸಹಿತವಾಗಿ ಅರ್ಥದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಅದುವೇ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಿದೆ. ಅಥವಾ ಜೀವ ಮೊದಲಾದುವಕ್ಕೆ ತತ್ತ್ವವೆಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯೂ ಇದೆ ಮತ್ತು ಅರ್ಥ ಸಂಜ್ಞೆಯೂ ಇದೆ, ಆದುದರಿಂದ 'ತತ್ತ್ವಮೇವಾರ್ಥಸ್ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಃ' ಯಾವುದು ತತ್ತ್ವವಿದೆ ಅದುವೇ ಅರ್ಥವಿದೆ, ಅವುಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಅದು ಸಮ್ಯಗ್ಧರ್ಶನವಿದೆ.

ಈ ಅರ್ಥದಿಂದ ಒಂದು ಕಡೆ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಸಮ್ಯಗ್ಧರ್ಶನವೆಂದು ಹೇಳಿದ ಮತ್ತು ಒಂದು ಕಡೆ ಪದಾರ್ಥ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಸಮ್ಯಗ್ಧರ್ಶನವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ 'ತತ್ತ್ವ' ಮತ್ತು 'ಅರ್ಥ'ವೆಂದು ಎರಡು ಪದಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದರ ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆ.

ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಗಳು ಏಳೇ ಏಕೆ ?

ಪ್ರಶ್ನೆ : ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಗಳಂತೂ ಅನಂತವಿವೆ. ಅವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಜೀವ-ಅಜೀವದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಗರ್ಭಿತವಾಗುವುದರಿಂದ ಎರಡೇ ಹೇಳಬೇಕಿತ್ತು ಇಲ್ಲವೆ ಅನಂತ ಹೇಳಬೇಕಿತ್ತು. ಆಸ್ರವ ಮೊದಲಾದುವಂತೂ ಜೀವ-ಅಜೀವದ ವಿಶೇಷಗಳೇ ಇವೆ, ಇವನ್ನು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಹೇಳುವುದರ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು?

ಉತ್ತರ : ಒಂದು ವೇಳೆ ಇಲ್ಲಿ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದರದೇ ಪ್ರಯೋಜನವಿರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯದಿಂದ ಅಥವಾ ವಿಶೇಷದಿಂದ ಹೇಗೆ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಾಗುವುದು ಹಾಗೆಯೇ ಕಥನ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಅದಂತೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ; ಇಲ್ಲಿಯಂತೂ ಮೋಕ್ಷದ ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆ. ಯಾವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅಥವಾ ವಿಶೇಷ ಭಾವಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷವಾಗುವುದು ಮತ್ತು ಯಾವವುಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅವುಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಆದುದರಿಂದ ಜೀವ-ಅಜೀವವೆಂಬ ಈ ಎರಡನ್ನಂತೂ ಅಧಿಕ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಒಂದು ಜಾತಿಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯರೂಪದ ತತ್ತ್ವ ಹೇಳಿದೆ. ಇವೆರಡೂ ಜಾತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಜೀವನಿಗೆ ಸ್ವ-ಪರದ ಶ್ರದ್ಧೆ-ಯಾಗುವುದು. ಆಗ ತನ್ನನ್ನು ಪರದಿಂದ ಭಿನ್ನವೆಂದು ತಿಳಿಯುವನು, ತನ್ನ ಹಿತದ ಸಲುವಾಗಿ ಮೋಕ್ಷದ ಉಪಾಯ ಮಾಡುವನು; ಮತ್ತು ತನ್ನಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ಪರವನ್ನು ತಿಳಿಯುವನು, ಆಗ ಪರದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಉದಾಸೀನನಾಗಿ ರಾಗಾದಿಗಳ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವನು. ಆದುದರಿಂದ ಇವು ಎರಡು ಜಾತಿಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆ-ಯಾದ ಮೇಲೆಯೇ ಮೋಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಎರಡು ಜಾತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಲ್ಲದೆ ಸ್ವ-ಪರದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಆಗ ಪರ್ಯಾಯ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಸಂಸಾರದ ಪ್ರಯೋಜನದ ಉಪಾಯವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳ ರೂಪನಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವನು, ಆಗ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವನು ? ಆದುದರಿಂದ ಇವೆರಡು ಜಾತಿಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಮೋಕ್ಷವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಇವೆರಡು ಸಾಮಾನ್ಯ ತತ್ತ್ವಗಳಂತೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಆದರಂತೆ ಆಸ್ರವ ಮೊದಲಾದ ಐದು ಹೇಳಿದೆ. ಅವು ಜೀವ-ಪುದ್ಗಲದ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿವೆ; ಆದುದರಿಂದ ಇವು ವಿಶೇಷರೂಪದ ತತ್ತ್ವಗಳಿವೆ; ಈ ಐದು ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷದ ಉಪಾಯ ಮಾಡುವ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೇನೇ ಅದನ್ನು ಹಿತವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿ ಅದರ ಉಪಾಯ ಮಾಡುವನು; ಆದುದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷದ ಉಪಾಯವು ಸಂವರ-ನಿರ್ಜರೆಯಿವೆ; ಅವನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಹೇಗೆ ಸಂವರ-ನಿರ್ಜರೆಯಾಗುವವು ಹಾಗೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವನು; ಆದುದರಿಂದ ಸಂವರ-ನಿರ್ಜರಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದು.

ಸಂವರ ನಿರ್ಜರಗಳಂತೂ ಅಭಾವ ಲಕ್ಷಣಯುಕ್ತವಿವೆ; ಆದುದರಿಂದ ಯಾವವುಗಳ ಅಭಾವ ಮಾಡುವುದಿದೆ ಅವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ ಕ್ರೋಧದ ಅಭಾವವಾದ ಮೇಲೆ ಕ್ಷಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಕ್ರೋಧವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಅದರ ಅಭಾವ ಮಾಡಿ ಕ್ಷಮಾರೂಪವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನ ಮಾಡಲಾಗುವುದು. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆಸ್ರವದ ಅಭಾವವಾದ ಮೇಲೆ ಸಂವರವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಬಂಧದ ಏಕಮೇಶ ಅಭಾವವಾದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಜರೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಆಸ್ರವ-ಬಂಧಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಅವುಗಳ ನಾಶ ಮಾಡಿ ಸಂವರ-ನಿರ್ಜರಾರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತನೆ ಮಾಡಲಾಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಆಸ್ರವ-ಬಂಧಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇವು ಐದು ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾದ ಮೇಲೆಯೇ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಮೋಕ್ಷದ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದೆ ಅದರ ಉಪಾಯ ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುವುದು ? ಸಂವರ ನಿರ್ಜರಗಳ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಪ್ರವರ್ತನೆ ಮಾಡುವುದು ? ಆಸ್ರವ-ಬಂಧಗಳ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳ ನಾಶ ಹೇಗೆ ಮಾಡುವುದು ? ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇವು ಐದು ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಗಳು ಅನಂತವಿವೆ, ಅವುಗಳ ಪ್ರರೂಪಣೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯ-ವಿಶೇಷದಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರವಾಗುವುದು; ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮೋಕ್ಷದ ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಎರಡಂತೂ ಜಾತಿ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯ ತತ್ತ್ವವಿವೆ. ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯರೂಪವಾಗಿ ಐದು ವಿಶೇಷತತ್ತ್ವಗಳಿವೆ, ಇವೆಲ್ಲವು ಸೇರಿ ಏಳೇ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೆ.

ಇವುಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದೆ ಇದನ್ನು ಹೊರತು ಪಡಿಸಿ ಉಳಿದವುಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿರಲಿ ಅಥವಾ ಬಿಡಲಿ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿರಲಿ ಯಾವುದರ ಅಧೀನವೂ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಇನ್ನು ಕೆಲವೆಡೆ ಪುಣ್ಯ-ಪಾಪ ಸಹಿತ ನವಪದಾರ್ಥ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ; ಆ ಪುಣ್ಯ-ಪಾಪಗಳು ಅಸ್ರವದ ವಿಶೇಷಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಏಳು ತತ್ತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಿತವಾದವು. ಅಥವಾ ಪುಣ್ಯ-ಪಾಪದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಬಾರದು. ಮತ್ತು ಸ್ವಚ್ಛಂದಿಯಾಗಿ ಪಾಪರೂಪದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸಬಾರದು. ಆದುದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಕೂಡ ಉಪಕಾರಿಯಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಎರಡು ತತ್ತ್ವವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸೇರಿಸಿ ನವಪದಾರ್ಥ ಹೇಳಿದೆ. ಮತ್ತು ಸಮಯಸಾರದಲ್ಲಿ ಇವನ್ನು ನವತತ್ತ್ವವೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಇವುಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ; ಆದರೆ ದರ್ಶನವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಅವಲೋಕನ ಮಾತ್ರವಿದ್ದರೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಪ್ರತೀತಿಮಾತ್ರವಿದೆ; ಎಂದಮೇಲೆ ಇವುಗಳ ಏಕಾರ್ಥತೆಯು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಭವವಿದೆ ?

ಉತ್ತರ : ಪ್ರಕರಣವಶದಿಂದ ಧಾತುವಿನ ಅರ್ಥವು ಅನ್ಯಥಾ ಆಗುತ್ತದೆ, ಇಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಪ್ರಕರಣವಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ 'ದರ್ಶನ' ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಅವಲೋಕನ ಮಾತ್ರವೆಂದು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಬಾರದು, ಏಕೆಂದರೆ ಚಕ್ಷು-ಅಚಕ್ಷುದರ್ಶನದಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅವಲೋಕನವು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ-ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದೇನು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಅಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗೇನೇ ಆಗುತ್ತದೆ, ಇದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅದುದರಿಂದ 'ದರ್ಶನ' ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧಾನಮಾತ್ರವೆಂದೇ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದು.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಇಲ್ಲಿ ವಿಪರೀತಾಭಿನಿವೇಶರಹಿತ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡಲು ಹೇಳಿದೆ, ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ?

ಉತ್ತರ : ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಹೆಸರು ಅಭಿನಿವೇಶವಿದೆ. ಅದರ ಹೇಗೆ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ ಹಾಗೆ ಆಗದೆ ಅನ್ಯಥಾ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗುವುದರ ಹೆಸರು ವಿಪರೀತಾಭಿನಿವೇಶವಿದೆ. ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಕೇವಲ ಅವುಗಳ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡುವುದು ಮಾತ್ರವೇ ಇಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಜೀವ-ಅಜೀವಗಳ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನನ್ನು ಹಾಗೂ ಪರವನ್ನು ಪೇಗಿವೆ ಹಾಗೆ ಮನ್ನಿಸುವುದು, ಅದರಂತೆ ಅಸ್ರವವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಹೇಯವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದು, ಅದರಂತೆ ಬಂಧವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಅಹಿತವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದು, ಅದರಂತೆ ಸಂವರವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಉಸಾದೇಯವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದು, ಅದರಂತೆ ನಿರ್ಜರೆಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಹಿತದ ಕಾರಣವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದು, ಅದರಂತೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಪರಮಹಿತವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದು. ಹೀಗೆ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ; ಅದರಿಂದ ಪ್ರತಿಯಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಹೆಸರು ವಿಪರೀತಾಭಿನಿವೇಶವಿದೆ. ನಿಜವಾದ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಇದರ ಅಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದುದರಿಂದ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ, ಅದು ವಿಪರೀತಾಭಿನಿವೇಶದಿಂದ ರಹಿತವಿದೆಯೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಅಥವಾ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಆಭಾಸ ಮಾತ್ರ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿನ ವಿಪರೀತತೆಯು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಎರಡುವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಕಂಡುಬರತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿ ಮುನಿಯು ಜನವಚನಗಳಿಂದ ತತ್ತ್ವಗಳ ಪ್ರತೀತಿ ಮಾಡುವನು, ಆದರೆ ಶರೀರಾಶ್ರಿತವಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಹಂಕಾರ ಹಾಗೂ ಪುಣ್ಯಾಸ್ರವದಲ್ಲಿ ಉಪಾದೇಯತೆ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಪರೀತ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿಯೇ

ಉಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಅದುದರಿಂದ ವಿಪರೀತಾಭಿನವೇಶದಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಆ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯೇ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ವಿಪರೀತಾಭಿನವೇಶದಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಜೀವಾದಿ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಗಳ ಶ್ರದ್ಧಾತನವು ಅದು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು ಲಕ್ಷಣವಿದೆ.

ಅನನ್ಯೇ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾ ನಂ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಮ್' ||೧-೨|| ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯೇ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವಿದೆ.

ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರದ ಮೇಲೆ 'ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿ' ನಾಮದ ಟೀಕಾಗ್ರಂಥವಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವಮೊದಲಾದ ಪದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ ಮತ್ತು ಜತೆಯಲ್ಲೇ ತತ್ತ್ವವೆಂದೇಕೆ ಹೇಳಿದೆಯೆಂಬುದರ ಪ್ರಯೋಜನ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಅನುಸಾರ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಕಥನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಅದರಂತೆ ಪುರುಷಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿ ಪಾಯದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಹೇಳಿದೆ,-

ಜೀವಾಜೀವಾದೀನಾಂ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಾನಾಂ ಸದೈವ ಕರ್ತವ್ಯಮ್ |

ಶ್ರದ್ಧಾ ನಂ ವಿಪರೀತಾಭಿನವೇಶವಿವಿಕ್ತಮಾತ್ಮರೂಪಂ ತತ್ ||೨೨||

ಅರ್ಥ : ವಿಪರೀತಾಭಿನವೇಶದಿಂದ ರಹಿತವಾಗಿ ಜೀವ-ಅಜೀವ ಮೊದಲಾದ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಸದಾಕಾಲ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ. ಈ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಆತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ, ಇದು ದರ್ಶನ ಮೋಹದ ಉಪಾದಿಯು ದೂರವಾದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ, ಅದುದರಿಂದ ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ, ಅನಂತರ ಸಿದ್ಧಿ ಅಪಸ್ಥಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಸದಾಕಾಲ ಇದರ ಸದ್ಭಾವವಿರುತ್ತವೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯ ಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾಪ್ತಿ, ಅತಿನ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಅಸಂಭವ ದೋಷದ ಪರಿಹಾರ

ಪ್ರಶ್ನೆ : ತೀರ್ಯಂಚ ಮೊದಲಾಗಿ ಅದೆಷ್ಟೋ ಅಲ್ಪಜ್ಞಾನಿ ಜೀವಗಳು ಏಳು ತತ್ತ್ವಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಕೂಡ ತಿಳಿಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಕೂಡ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ; ಅದುದರಿಂದ ತಾವು ತತ್ತ್ವಾರ್ಥ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ದೋಷವು ತಗಲುತ್ತದೆ.

ಉತ್ತರ : ಜೀವ-ಅಜೀವ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲಿ ಅಥವಾ ತಿಳಿಯದಿರಲಿ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾ ತಿಳಿಯಲಿ, ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಸಾವಾನ್ಯರೂಪದಿಂದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಂಡು ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಒಬ್ಬನು ವಿಶೇಷರೂಪದಿಂದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಂಡು ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅದುದರಿಂದ ಆ ತಚ್ಛಿಜ್ಞಾನಿಯಾದ ತೀರ್ಯಂಚ ಮೊದಲಾದವು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯಿವೆ ಅವು ಜೀವ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಸಾವಾನ್ಯರೂಪದಿಂದ ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಂಡು ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ, ಅದುದರಿಂದ ಅವಕ್ಕೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೇಗೆಂದರೆ ಯಾವುದೇ ತಿರ್ಯಂಚವು ತನ್ನ ಹಾಗೂ ಉಳಿದವುಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನಂತೂ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ತನವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತದೆ, ಉಳಿದವುಗಳನ್ನು ಪರವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅಲ್ಪಜ್ಞಾನಿಯು ಜೀವ-ಅಜೀವಗಳ ಹೆಸರು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಯಾವ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಾದ ಆತ್ಮನಿದ್ದಾನೆ ಅವನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತನವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು ಯಾವ ಶರೀರ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿವೆ ಅವನ್ನು ಪರವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಅವನಿಗಿರುತ್ತದೆ; ಅದುವೇ ಜೀವ-ಅಜೀವದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಅದೇ ತಿರ್ಯಂಚವು ಸುಖ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ, ಆದಾಗ್ಯೂ ಸುಖದ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದರ ಸಲುವಾಗಿ ಮಂಂಬರೂಪ ದುಃಖದ ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅದರ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲು ಬಯಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಯಾವುದು ದುಃಖದ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿದೆ ಅದರ ಅಭಾವದ ಉಪಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅಲ್ಪಜ್ಞಾನಿಯು ಮೋಕ್ಷ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ, ಆದಾಗ್ಯೂ ಸರ್ವಥಾ ಸುಖರೂಪವಾದ ಮೋಕ್ಷ ಅವಸ್ಥೆಯ ಶ್ರದ್ಧೆಮಾಡುತ್ತ ಅದರ ಸಲುವಾಗಿ ಮಂಂಬರೂಪ ಬಂಧದ ಕಾರಣವಾದ ಆ ರಾಗ ಮೊದಲಾದ ಆಸ್ರವದ ತ್ಯಾಗರೂಪವಾದ ಸಂವರ ಮಾಡಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು ಆ ಸಂಸಾರವು ದುಃಖದ ಕಾರಣವಿದ್ದು ಶುದ್ಧಭಾವದಿಂದ ಅದರ ನಿರ್ಜರೆ ಮಾಡಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅವನಿಗೆ ಆಸ್ರವ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅವನಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಸಪ್ತತತ್ತ್ವಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ, ಒಂದು ವೇಳೆ ಇಂಥ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ರಾಗಾದಿಗಳ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಶುದ್ಧಭಾವ ಮಾಡುವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಒಂದು ವೇಳೆ ಜೀವ-ಅಜೀವದ ಜಾತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಸ್ವ-ಪರಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಪರದಲ್ಲಿ ರಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ? ರಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳ ತ್ಯಾಗ ಹೇಗೆ ಮಾಡಬಯಸುತ್ತಾನೆ ? ಆ ರಾಗಾದಿಗಳೇ ಆಸ್ರವವಿವೆ. ರಾಗಾದಿಗಳ ಫಲವನ್ನು ಅನಿಷ್ಟವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ರಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ ? ಆ ರಾಗಾದಿಗಳ ಫಲವೇ ಬಂಧವಿದೆ. ಮತ್ತು ರಾಗಾದಿಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆ ರೂಪವಾಗಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಆ ರಾಗಾದಿಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಪರಿಣಾಮದ ಹೆಸರೇ ಸಂವರವಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಮೊದಲಿನ ಸಂಸಾರ ಅವಸ್ಥೆಯ ಕಾರಣದ ಹಾನಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದರ ಸಲುವಾಗಿ ತಪಶ್ಚರ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಶುದ್ಧಭಾವ ಮಾಡಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಆ ಮೊದಲಿನ ಸಂಸಾರ ಅವಸ್ಥೆಯ ಕಾರಣವು ಕರ್ಮವಿದ್ದು ಅದರ ಹಾನಿಯೇ ನಿರ್ಜರೆಯಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಸಂಸಾರ ಅವಸ್ಥೆಯ ಅಭಾವವನ್ನು ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಸಂವರ-ನಿರ್ಜರೆಯ ರೂಪವಾಗಿ ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದು ? ಆ ಸಂಸಾರ ಅವಸ್ಥೆಯ ಅಭಾವವೇ ಮೋಕ್ಷವಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಏಳು ತತ್ತ್ವಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾದ ಮೇಲೆಯೇ ರಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಶುದ್ಧಭಾವ ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೂ ತತ್ತ್ವದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಇಂಥ ಅಪೇಕ್ಷೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಇಂಥ ಅಪೇಕ್ಷೆಯು ಅಲ್ಪಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ತಿರ್ಯಂಚ ಮೊದಲಾದ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ; ಅದುದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಪ್ತತತ್ತ್ವಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆಯೆಂದು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡುವುದು. ಜ್ಞಾನಾವರಣದ ಕ್ಷಯೋಪಶಮವು ಕಡಿಮೆಯಿರುವುದರಿಂದ ವಿಶೇಷ ರೂಪದಿಂದ ತತ್ತ್ವಗಳ ಜ್ಞಾನವಾಗದಿದ್ದರೂ ದರ್ಶನಮೋಹದ ಉಪಶಮಾದಿಗಳಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯರೂಪದಿಂದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಶಕ್ತಿಯು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ದೋಷವು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯು ವಿಷಯಕಷಾಯಗಳ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಏಳು ತತ್ತ್ವಗಳ ವಿಚಾರವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದಮೇಲೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಹೇಗೆ ಸಂಭವವಿದೆ ? ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ; ಅದುದರಿಂದ ಆ ಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ದೋಷವು ಬರುತ್ತದೆಯಲ್ಲವೇ ?

ಉತ್ತರ : ವಿಚಾರವಂತೂ ಉಪಯೋಗದ ಆಧೀನವಿದೆ; ಉಪಯೋಗವು ಎಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತದೆ ಅದರದೇ ವಿಚಾರವಿರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಅದು ಪ್ರತೀತಿರೂಪವಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅನ್ಯಜ್ಞೇಯಗಳ ವಿಚಾರವಿದ್ದು ಮೇಲೆ ಹಾಗೂ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಾದ ಮೇಲೆ ತತ್ತ್ವಗಳ ವಿಚಾರವಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಪ್ರತೀತಿಯು ಅಖಂಡವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಅದು ನಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಸದ್ಭಾವವಿದೆ.

ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಓರ್ವರೋಗಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ನಾನು ಮನುಷ್ಯನಿದ್ದೇನೆ, ತೀರ್ಯಂಚ ಮೊದಲಾದವು ನಾನು ಇಲ್ಲ, ನನಗೆ ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ರೋಗವಾಗಿದೆ, ಈಗ ಆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ ರೋಗವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿ ನಿರೋಗಿಯಾಗುವುದಿದೆಯೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯಿರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅದೇ ಮನುಷ್ಯನು ಬೇರೆ ವಿಚಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ರೂಪದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವಾಗ ಅವನಿಗೆ ಇಂಥ ವಿಚಾರಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಮಾತ್ರ ಹೀಗೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಆತ್ಮನಿಗೆ 'ನಾನು ಆತ್ಮನಿದ್ದೇನೆ, ಪುದ್ಗಲ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಲ್ಲ, ನನಗೆ ಆಸ್ರವದಿಂದ ಬಂಧವಾಗಿದೆ, ಈಗ ಅದನ್ನು ಸಂವರಮಾಡಿ, ನಿರ್ಜರೆಮಾಡಿ, ಮೋಕ್ಷರೂಪವಾಗುವುದಿ'ಯೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯಿರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅದೇ ಆತ್ಮನು ಅನ್ಯ ವಿಚಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ರೂಪದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವಾಗ ಅವನಿಗೆ ಇಂಥ ವಿಚಾರಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಮಾತ್ರ ಹೀಗೆಯೇ ಅಖಂಡವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಇಂಥ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಬಂಧವಾಗುವ ಕಾರಣಗಳಲ್ಲೇಕೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ?

ಉತ್ತರ : ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಅದೇ ಮನುಷ್ಯನು ಯಾವುದೇ ಕಾರಣದ ವಶದಿಂದ ರೋಗ ವೃದ್ಧಿಸುವ ಕಾರಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ, ವ್ಯಾಪಾರ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳ ಕಾರ್ಯಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವನಿಗೆ ಆ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅದೇ ಆತ್ಮನು ಕರ್ಮೋದಯದ ನಿಮಿತ್ತದ ವಶದಿಂದ ಬಂಧವಾಗುವ ಕಾರಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ, ವಿಷಯಸೇವನೆ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳ ಕಾರ್ಯಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಅವನಿಗೆ ಆ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಇದರ ವಿಶೇಷ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮುಂದೆ ನಾಡಲಾಗುವುದು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಪ್ತತತ್ತ್ವಗಳ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಸದ್ಭಾವವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ, ಆದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಾಪ್ತವಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಉಚ್ಚಿತರವಾದ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಆತ್ಮಾನುಭವವಿರುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿಯಂತೂ ಸಪ್ತತತ್ತ್ವ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವಿಕಲ್ಪದೂ ನಿಷೇಧಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಲಕ್ಷಣದ ನಿಷೇಧ ಮಾಡುವುದು ಹೇಗೆ ಸಂಭವವಿದೆ ? ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ನಿಷೇಧವು ಸಂಭವವಿದ್ದರೆ ಅವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ದೋಷವು ಬರುತ್ತದೆಯಲ್ಲವೇ ?

ಉತ್ತರ : ಕೆಳಗಿನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸಪ್ತತತ್ತ್ವಗಳ ವಿಕಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗ ತೊಡಗಿಸುವುದರಿಂದ ಪ್ರತೀತಿಯನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸಿದನು ಮತ್ತು ವಿಷಯಾದಿಗಳಿಂದ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ರಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿದನು. ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧವಾದ ಮೇಲೆ ಕಾರಣಗಳ ನಿಷೇಧವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಆದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿಯೂ ದೃಢವಾಗುವುದು ಮತ್ತು ರಾಗಾದಿಗಳೂ ದೂರವಾಗುವವು ಅಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗ ಭ್ರಮಿಸುವ ಖೇದ ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುವುದು ? ಆದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಆ ವಿಕಲ್ಪಗಳ ನಿಷೇಧಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಲಕ್ಷಣವೆಂತೂ ಪ್ರತೀತಿಯೇ ಇದೆ; ಆ ಪ್ರತೀತಿಯ ನಿಷೇಧವನ್ನಂತೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಪ್ರತೀತಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದ್ದರೆ ಈ ಲಕ್ಷಣದ ನಿಷೇಧ ಮಾಡಲಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು; ಆದರೆ ಅದಂತೂ ಇಲ್ಲ. ಏಳೂ ತತ್ತ್ವಗಳ

ಪ್ರತೀತಿಯು ಅಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅಖಂಡವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಆದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ದೋಷವು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಭದ್ರಸ್ಥನಿಗಂತೂ ಪ್ರತೀತಿ-ಅಪ್ರತೀತಿ ಹೇಳುವ ಸಂಭವವಿದೆ, ಆದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಸಪ್ತತ್ವಗಳ ಪ್ರತೀತಿಯು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಮನ್ನಿಸಿದೆವು; ಆದರೆ ಕೇವಲೀ-ಸಿದ್ಧಭಗವಂತರಿಗಂತೂ ಎಲ್ಲವುಗಳ ಜ್ಞಾನವು ಸಮಾನರೂಪದಿಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಸಪ್ತತ್ವಗಳ ಪ್ರತೀತಿ ಹೇಳುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಗುಣವು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಆ ಲಕ್ಷಣದ ಅವ್ಯಾಪ್ತಿನವು ಬರುವುದಿಲ್ಲವೇನು ?

ಉತ್ತರ : ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಭದ್ರಸ್ಥನಿಗೆ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಪ್ರತೀತಿಯು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಕೇವಲೀ-ಸಿದ್ಧಭಗವಂತರಿಗೆ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಪ್ರತೀತಿಯು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಮೊದಲು ಯಾವ ಸಪ್ತತ್ವಗಳ ಸ್ವರೂಪ ನಿಶ್ಚಿತ ಮಾಡಿತ್ತು ಅದನ್ನೇ ಕೇವಲಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕ ತಿಳಿದನು, ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿಯ ಪರಮಾವಗಾಢತನವಾಯಿತು; ಅದರಿಂದಲೇ ಪರಮಾವಗಾಢಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಮೊದಲು ಯಾವುದರ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡಿದ್ದನು ಅದನ್ನು ಅಸತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಅಪ್ರತೀತಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೆ ಸಪ್ತತ್ವಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಹೇಗೆ ಭದ್ರಸ್ಥನಿಗೆ ಆಗಿತ್ತು ಹಾಗೆಯೇ ಕೇವಲೀ-ಸಿದ್ಧಭಗವಂತರಿಗೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳ ಹೀನತೆ-ಅಧಿಕತೆಯಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ತೀರ್ಯಂಚೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಹಾಗೂ ಕೇವಲೀ-ಸಿದ್ಧಭಗವಂತರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಗುಣವನ್ನು ಸಮಾನವೆಂದೇ ಹೇಳಿದೆ.

ಆದರಂತೆ ಪೂರ್ವ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸಂವರ-ನಿರ್ಜರೆಯಿಂದ ಮೋಕ್ಷದ ಉಪಾಯ ಮಾಡುವುದೆಂದು ಮನ್ನಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅನಂತರ ಮುಕ್ತಾವಸ್ಥೆಯಾದ ಮೇಲೆ ನಮಗೆ ಸಂವರ-ನಿರ್ಜರೆಯಿಂದ ಮೋಕ್ಷವಾಯಿತೆಂದು ಮನ್ನಿಸತೊಡಗಿದನು. ಆದರಂತೆ ಮೊದಲು ಜ್ಞಾನದ ಹೀನತೆಯಿಂದ ಜೀವಾದಿಗಳ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ತಿಳಿಯಲಾಗಿತ್ತು ಅನಂತರ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವಾದ ನಂತರ ಅವುಗಳ ಸಮಸ್ತ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾಯಿತು; ಆದರೆ ಮೂಲಭೂತ ಜೀವ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಹೇಗೆ ಭದ್ರಸ್ಥನಿಗೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಕೇವಲಿಗೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಕೇವಲೀ-ಸಿದ್ಧಭಗವಂತರು ಅನ್ಯಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಪ್ರತೀತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ, ಆದಾಗ್ಯೂ ಆ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಪ್ರಯೋಜನಭೂತವಾಗಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಗುಣದಲ್ಲಿ ಸಪ್ತತ್ವಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನೇ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿದೆ. ಕೇವಲಿಗಳು-ಸಿದ್ಧಭಗವಂತರು ರಾಗಾದಿಗಳ ರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಸಂಸಾರದ ಅನಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಇದು ಈ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಸಮ್ಯಗ್ಧರ್ಮವನ್ನು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ, ಆದರೆ ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಇದರ ಸದ್ಭಾವವಿದೆಯೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ?

ಉತ್ತರ : ಕೆಲವೊಂದು ಕಾರಣಗಳು ಕಾರ್ಯದ ಸಿದ್ಧಿಯಾದ ನಂತರವೂ ಕೂಡ ನಷ್ಟವಾಗದ ಹಾಗೆ ಇರುತ್ತವೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತನ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ರೆಂಬೆಯಿಂದ ಅನೇಕ ಶಾಖಾಯುಕ್ತ ಅವಸ್ಥೆಯಾಗುವುದು, ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಅದಮೇಲೆ ಆ ಒಂದು ಮೂಲ ಶಾಖೆಯು ನಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಒಬ್ಬ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಗುಣದಿಂದ ಅನೇಕ ಗುಣಯುಕ್ತವಾದ ಮುಕ್ತಾವಸ್ಥೆಯಾಗುವುದು, ಅದು ಆದ ಮೇಲೆಯೂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಗುಣವು ನಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕೇವಲಿಗಳಿಗೆ-ಸಿದ್ಧಭಗವಂತರಿಗೆ ಕೂಡ ತತ್ಪಾರ್ಥ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಲಕ್ಷಣ ರೂಪವಾದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೇ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ, ಆದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಾಪ್ತಿನವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗೆ ಕೂಡ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯಿರುತ್ತದೆಯೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಣೆಯಿದೆ. ಪ್ರವಚನ

ಸಾರದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯವಾದ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯು ಅಕಾರ್ಯಕಾರಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ; ಅದುದರಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಲಕ್ಷಣವು ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ದೋಷವು ತಗಲುತ್ತದೆಯಲ್ಲವೇ ?

ಉತ್ತರ : ವಿಧ್ಯಾದ್ಯಷ್ಟಿಗೆ ಯಾವ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆ ಹೇಳಿದೆ ಅದು ನಾನುನಿಕ್ಷೇಪದಿಂದ ಹೇಳಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯ ಗುಣವಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವುದರ ಹೆಸರು ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದು ಅದು ವಿಧ್ಯಾದ್ಯಷ್ಟಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ; ಅಥವಾ ಆಗಮದ್ರವ್ಯನಿಕ್ಷೇಪದಿಂದ ಇರುತ್ತದೆ. ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಅದರ ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪ ನಿಶ್ಚಯಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗ ತೊಡಗಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಅದರಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಲಕ್ಷಣವು ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ, ಅದು ಭಾವನಿಕ್ಷೇಪದಿಂದ ಹೇಳಿದೆ. ಇಂಥ ಗುಣಸಹಿತವಾದ ನಿಜವಾದ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯು ವಿಧ್ಯಾದ್ಯಷ್ಟಿಗೆ ಬಹೇಶಃ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯವಾದ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥ ಶ್ರದ್ಧೆ ಹೇಳಿರುವಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅದೇ ಅರ್ಥ ತಿಳಿಯುವುದು. ಜೀವ-ಅಜೀವ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ನಿಜವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿರುವವನಿಗೆ ಆತ್ಮನ ಜ್ಞಾನ ಹೇಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ ? ಆಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವುದೇ ವಿಧ್ಯಾದ್ಯಷ್ಟಿಗೆ ನಿಜವಾದ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯು ಸರ್ವಥಾ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ, ಅದುದರಿಂದ ಆ ಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ದೋಷವು ತಗಲುವುದಿಲ್ಲ.

ಅದರಂತೆ ಯಾವ ಈ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳಿದೆ, ಅದು ಅಸಂಭವವೂ ಇಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಿಯಾದ ವಿಧ್ಯಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ಇದು ಇಲ್ಲ; ಅದರ ಲಕ್ಷಣವು ಇದರಿಂದ ವಿಪರೀತಸಹಿತವಾಗಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಅಸಂಭವತೆಯಿಂದ ರಹಿತರಾದ ಸಮಸ್ತ ಸಮ್ಯಗ್ತ್ವಷ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಮತ್ತು ಯಾವ ವಿಧ್ಯಾದ್ಯಷ್ಟಿಯಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬಾರದಂಥ ಸಮ್ಯಗ್ತ್ವರ್ಥನದ ನಿಜವಾದ ಲಕ್ಷಣವು ತತ್ತ್ವಾರ್ಥ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ.

ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ವಿಭಿನ್ನ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಸಮನ್ವಯ

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಇಲ್ಲಿ ಏಳೂ ತತ್ತ್ವಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ನಿಯಮ ಹೇಳುತ್ತೀರಿ, ಆದರೆ ಅದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಕೆಲವೆಡೆ ಪರದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ತನ್ನ ಆತ್ಮನ ಶ್ರದ್ಧೆಗೇನೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸಮಯ-ಸಾರದಲ್ಲಿ* 'ಏಕತ್ವೇ ನಿಯತಸ್ಯ'-ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿ ಕಲಶವಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ಪರದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಭಿನ್ನನಾದ ಈ ಆತ್ಮನ ಅವಲೋಕನವೇ ನಿಯಮದಿಂದ ಸಮ್ಯಗ್ತ್ವರ್ಥನವಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ನವತತ್ತ್ವಗಳ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ನಮಗೆ ಈ ಒಬ್ಬ ಆತ್ಮನೇ ಇರಲಿ.

ಅದರಂತೆ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಒಬ್ಬ ಆತ್ಮನ ನಿಶ್ಚಯಕ್ಕೇನೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪುರುಷಾರ್ಥ ಸಿದ್ಧಿಪಾಯದಲ್ಲಿ† 'ದರ್ಶನಮಾತ್ಮವಿನಿಶ್ಚಿತಿಃ' ಎಂಬ ಪದವಿದ್ದು ಅದರ ಅರ್ಥವು ಇದೇ ಇದೆ, ಅದುದರಿಂದ ಜೀವ-ಅಜೀವದ ಮತ್ತು ಕೇವಲ ಜೀವದ್ದೇ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗುತ್ತದೆ, ಏಳರದೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ನಿಯಮವಿರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಹೀಗೆ ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರಾ ?

ಉತ್ತರ : ಪರದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ತನ್ನ ಆತ್ಮನ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಆಸ್ರವಾದಿಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ

* ಏಕತ್ವೇ ನಿಯತಸ್ಯ ಶುದ್ಧನಯತೋ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯರ್ಥಸ್ಯಾತ್ಮನಃ, ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನವಿಭಿನ್ನ ದರ್ಶನಮಿಹ ದ್ರವ್ಯಾಂತರೇಭಃ ಪೃಥಕ್ | ಸಮ್ಯಗ್ತ್ವರ್ಥನಮೇತದೇವ ನಿಯಮದಾತ್ಮಾ ಚ ತಾವಾನಯಮ್, ತನ್ಮುಕ್ತ್ಯಾ ನವತತ್ತ್ವಸಂತತಿಮಿಮಾವಾತ್ಮಾಯವೇಕ್ಯೋಸ್ತು ಸಃ || ೧ || (ಸಮಯಸಾರಕಲಶ)

† ದರ್ಶನಮಾತ್ಮವಿನಿಶ್ಚಿತಿರಾತ್ಮಪರಿಜ್ಞಾನಮಿಷ್ಯತೇ ಬೋಧಾಃ | ಸ್ಥಿತಿರಾತ್ಮನಿ ಚಾರಿತ್ರಂ ಕುತ ಏತೇಭೋ ಭವತಿ ಬಂಧಃ || ೨ ||

ರಹಿತವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅಥವಾ ಸಹಿತವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ? ಒಂದು ವೇಳೆ ರಹಿತವಾಗಿ ಆಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮೋಕ್ಷದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನದ ಸಲುವಾಗಿ ಇಂಥ ಉಪಾಯ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ? ಸಂವರ-ನಿರ್ಜರೆಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದೆ ರಾಗಾದಿಗಳಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗ ತೊಡಗಿಸುವ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ? ಅಸ್ರವ-ಬಂಧಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮೊದಲಿನ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತಾನೆ ? ಆದುದರಿಂದ ಅಸ್ರವ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದರಹಿತನಾಗಿ ಸ್ವಪರದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದು ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಒಂದು ವೇಳೆ ಅಸ್ರವಾದಿಗಳ ಶ್ರದ್ಧಾಸಹಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಏಳೂ ತತ್ತ್ವಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ನಿಯಮವೂ ತಾನಾಗಿಯೇ ಆಯಿತು. ಇನ್ನು ಕೇವಲ ಆತ್ಮನ ನಿಶ್ಚಯವಿದೆ ಅದು ಐರದ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಪರರೂಪವಾದದಲ್ಲದೆ ಆತ್ಮನ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅಜೀವದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾದನಂತರವೇ ಜೀವದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅವನಿಗೆ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಅಸ್ರವ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಕೂಡ ಆಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ, ಆದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಏಳೂ ತತ್ತ್ವಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯದೇ ನಿವಮವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಆದರಂತೆ ಅಸ್ರವ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾದದಲ್ಲದೆ ಸ್ವ-ಪರದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಕೇವಲ ಆತ್ಮನ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ನಿಜವಾಗಿ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಆತ್ಮನು ದ್ರವ್ಯನಿಧ್ಧ ಅವನು ಶುದ್ಧ-ಅಶುದ್ಧ ಪರ್ಯಾಯಸಹಿತ ನಿಧ್ಧಾನೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ನೂಲಿನ ಅವಲೋಕನವಿಲ್ಲದೆ ಬಟ್ಟೆಯ ಅವಲೋಕನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಶುದ್ಧ-ಅಶುದ್ಧ ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಂಡಲ್ಲದೆ ಆತ್ಮದ್ರವ್ಯದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಆ ಶುದ್ಧ-ಅಶುದ್ಧ ಅವಸ್ಥೆಯ ಪರಿಚಯವು ಅಸ್ರವಾದಿಗಳ ಪರಿಚಯದಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ. ಆದರಂತೆ ಅಸ್ರವಾದಿಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾದದಲ್ಲದೆ ಸ್ವ-ಪರದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಕೇವಲ ಆತ್ಮನ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಕೂಡ ಇಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡಿರಿ ಅಥವಾ ಬಿಡಿರಿ, ತಾನು ಇದೆ ಅದು ತಾನೇ ಇದೆ, ಪರವಿದೆ ಅದು ಪರವೇ ಇದೆ. ಮತ್ತು ಅಸ್ರವಾದಿಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾದರೆ ಅಸ್ರವ-ಬಂಧಗಳ ಅಭಾವವೂ, ಸಂವರ-ನಿರ್ಜರೆಗಳರೂಪದ ಉಪಾಯದಿಂದ ಮೋಕ್ಷಪದವನ್ನು ಪೂಪ್ರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಇನ್ನು ಸ್ವ-ಪರಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುವವರು ಕೂಡ ಅದೇ ಪ್ರಯೋಜನದ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅಸ್ರವಾದಿಗಳ ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ವ-ಪರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಮತ್ತು ತನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವ-ಪರದ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಕೇವಲ ಆತ್ಮನ ಶ್ರದ್ಧೆಗೇನೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ; ಆದರಂತೆ ನವತತ್ತ್ವಗಳ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ನಮಗೆ ಒಬ್ಬ ಆತ್ಮನೇ ಇರಲೆಂದು ಹೇಳಿದೆ, ಅದನ್ನು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಹೇಳಿದೆ ?

ಉತ್ತರ : ಯಾರಿಗೆ ನಿಜವಾಗಿ ಸ್ವ-ಪರದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮನ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ, ಅವರಿಗೆ ಏಳೂ ತತ್ತ್ವಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಆಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಯಾರಿಗೆ ನಿಜವಾಗಿ ಏಳೂ ತತ್ತ್ವಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವ-ಪರದ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮನ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಆಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ.- ಎಂಬ ಪರಸ್ಪರ ಅವಿನಾಭಾವೀತನವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಸ್ವ-ಪರದ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಕೇವಲ ಆತ್ಮನ ಶ್ರದ್ಧೆಗೇನೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಇದೇ ಛಲದಿಂದ ಯಾರಾದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯರೂಪದಿಂದ ಸ್ವ-ಪರಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಮತ್ತು ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಕೃತಾರ್ಥರಾದೆವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿದರೆ ಅದು ಭ್ರಾಂತಿಯಿದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಆಲಾಪಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ,-

‘ನಿರ್ವಿಶೇಷಂ ಹಿ ಸಾಮಾನ್ಯಂ ಭಿವೇತ್ಪರವಿಷಾಣವತ್ ||೯||’

ಅರ್ಥ : ವಿಶೇಷರಹಿತವಾದ ಸಾಮಾನ್ಯವಿದೆ ಅದು ಕತ್ತೆಯು ಕೋಡಿನಂತಿದೆ ಎಂದರೆ ಶೂನ್ಯರೂಪವಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನಭೂತವಾದ ಅಸ್ರವಾದಿಗಳ ವಿಶೇಷಗಳೊಡನೆ ಸ್ವ-ಪರಗಳ ಮತ್ತು ಆತ್ಮನ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ. ಅಥವಾ ಏಳೂ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ರಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಪರಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಆತ್ಮನನ್ನೇ ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ,

ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನದ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಮುಖ್ಯರೂಪದಿಂದ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮತ್ತು ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಆದರಂತೆ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡಿದಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಯುವುದು ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ರಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡುವ ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆ; ಆದರೆ ಆಸ್ತವಾದಿಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದೆ ಈ ಪ್ರಯೋಜನವು ಭಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಕೇವಲ ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದಲೇ ಮನನವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ; ರಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ, ಆಗ ಅವನ ಕಾರ್ಯವು ಹೇಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು? ಆದರಂತೆ ನವತತ್ತ್ವಗಳ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಬಿಡಲು ಹೇಳಿದೆ; ಆದರೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನವತತ್ತ್ವಗಳ ವಿಚಾರದಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ದರ್ಶನವಾಯಿತು; ಅನಂತರ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪದಶೆಯಾಗುವ ಸಲುವಾಗಿ ನವತತ್ತ್ವಗಳ ವಿಕಲ್ಪವನ್ನು ಕೂಡ ಬಿಡುವ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡಿತು. ಮತ್ತು ಯಾರಿಗೆ ಮೊದಲೇ ನವತತ್ತ್ವಗಳ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲ, ಅವರಿಗೆ ಈ ವಿಕಲ್ಪ ಬಿಡುವುದರ ಪ್ರಯೋಜನವೇನಿದೆ? ಅನ್ಯ ಅನೇಕ ವಿಕಲ್ಪಗಳು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ ಅವುಗಳದೇ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ವ-ಪರಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಆತ್ಮ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಸಪ್ತತತ್ತ್ವಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಸಾಪೇಕ್ಷತೆಯು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ, ಆದುದರಿಂದ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಎಲ್ಲಿಯೋ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅರಹಂತದೇವ, ನಿರ್ಗುಣಗುರು, ಹಿಂಸಾರಹಿತವಾದ ಧರ್ಮದ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ, ಅದು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರವಿದೆ ?

ಉತ್ತರ : ಅರಹಂತದೇವ ಮೊದಲಾದವರ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕುದೇವಾದಿಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ದೂರವಾಗುವುದರಿಂದ ಗೃಹೀತ-ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಅಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ, ಆ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಇದು ಸರ್ವಥಾ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿ ಮುನಿ ಮೊದಲಾಗಿ ವ್ಯವಹಾರ ಧರ್ಮದ ಧಾರಕರಾದ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗಳಿಗೆ ಕೂಡ ಇಂಥ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಇರುತ್ತದೆ.

ಅಥವಾ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಅಣುವ್ರತ, ಮಹಾವ್ರತಗಳಾದ ಮೇಲಂತೂ ದೇಶಚಾರಿತ್ರ, ಸಕಲಚಾರಿತ್ರ್ಯಗಳಾಗಿ ಅಥವಾ ಆಗದಿರಲಿ; ಆದರೆ ಅಣುವ್ರತ, ಮಹಾವ್ರತಗಳಾದಲ್ಲದೆ ದೇಶಚಾರಿತ್ರ, ಸಕಲಚಾರಿತ್ರ್ಯಗಳೆಂದೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಈ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಅನ್ವಯರೂಪದ ಕಾರಣವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯದ ಉಪಚಾರ ಮಾಡಿ ಇವನ್ನು ಚಾರಿತ್ರವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅರಹಂತ ದೇವಾದಿಕರ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾದ ಮೇಲಂತೂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಆಗದಿರಲಿ; ಆದರೆ ಅರಹಂತ ಮೊದಲಾದವರ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾದಲ್ಲದೆ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನರೂಪದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಎಂದೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಅರಹಂತಾದಿಕರ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಅನ್ವಯರೂಪದ ಕಾರಣವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯದ ಉಪಚಾರ ಮಾಡಿ ಈ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ಇದರ ಹೆಸರು ವ್ಯವಹಾರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿದೆ,

ಅಥವಾ ಯಾರಿಗೆ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗಿದೆ, ಅವರಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಅರಹಂತಾದಿಕರ ಸ್ವರೂಪದ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಆಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದೆ ಪಕ್ಷದಿಂದ ಅರಹಂತ ಮೊದಲಾದವರ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವರು, ಆದರೆ ಯಥಾಪ್ರಕಾರ ಸ್ವರೂಪದ ಪರಿಚಯ ಸಹಿತ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಯಾರಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಅರಹಂತಾದಿಕರ ಸ್ವರೂಪದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗಿದೆ, ಅವರಿಗೆ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯು ಆಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅರಹಂತಾದಿಕರ ಸ್ವರೂಪ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಜೀವ-ಅಜೀವ-ಆಸ್ರವ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇವನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಅವಿನಾಭಾವಿಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಅರಹಂತಾದಿಕರ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ನಾರಕೇ ಮೊದಲಾದ ಜೀವರಂಗಳಿಗೆ ದೇವ-ಕಂದೇವಾದಿಗಳ ವ್ಯವಹಾರವಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾದ ನಂತರ ಅರಹಂತ ಮೊದಲಾದವರ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಆಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆಂಬ ನಿಯಮವು ಸಂಭವವಿಲ್ಲವಲ್ಲವೇ ?

ಉತ್ತರ : ಸಪ್ತತತ್ತ್ವಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಅರಹಂತಮೊದಲಾದವರ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಗರ್ಭಿತವಿದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಮೋಕ್ಷತತ್ತ್ವವಂತೂ ಅರಹಂತ-ಸಿದ್ಧರ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ. ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವವರು ಅದರ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿಯೇ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ; ಆದುದರಿಂದ ಅವರನ್ನೂ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿದರು; ಇತರರನ್ನು ಮನ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ; ಅದುವೇ ದೇವರ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷದ ಕಾರಣಗಳು ಸಂವರ-ನಿರ್ಜರೆಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಇವನ್ನು ಕೂಡ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ; ಇನ್ನು ಸಂವರ-ನಿರ್ಜರೆಗಳ ಧಾರಕರು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮಂನಿಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಮಂನಿಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಉತ್ತಮವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿದರು, ಇತರರನ್ನು ಮನ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ; ಅದುವೇ ಗುರುಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಯಿತು. ಅದರಂತೆ ರಾಗಾದಿಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಭಾವದ ಹೆಸರು ಅಹಿಂಸೆಯಿದೆ, ಅದನ್ನೇ ಉಪಾದೇಯವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ, ಉಳಿದವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಅದುವೇ ಧರ್ಮದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಯಿತು, ಈ ಪ್ರಕಾರ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಿತವಾದ ಅರಹಂತ ದೇವಾದಿಕರ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಯಾವ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಇವರಿಗೆ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುತ್ತದೆ, ಆ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಅರಹಂತ ದೇವಾದಿಕರ ಶ್ರದ್ಧೆಕೂಡ ಆಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ದೇವಾದಿಕರ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ನಿಯಮವಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಎಷ್ಟೋ ಜೀವರಂಗಳು ಅರಹಂತಾದಿಕರ ಶ್ರದ್ಧೆಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಅವರ ಗುಣಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯರೂಪದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಯಾರಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಅರಹಂತಾದಿಕರ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗಿದೆ ಅವರಿಗೆ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯು ಆಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆಂಬ ನಿಯಮವು ಸಂಭವವಿಲ್ಲವಲ್ಲವೇ ?

ಉತ್ತರ : ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅರಹಂತಾದಿಕರ ನಲವತ್ತಾರು ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಅವನು ಪರ್ಯಾಯಾಶ್ರಿತವಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನ ಜೀವ-ಪುಂಜಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಭವವಿವೆ ಆ ಪ್ರಕಾರ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಗುರುತಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಆದುದರಿಂದ ನಿಜವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಜೀವ-ಅಜೀವಗಳ ಜಾತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದಲ್ಲದೆ ಅರಹಂತ ಮೊದಲಾದವರ ಆತ್ಮಾಶ್ರಿತವಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಶರೀರಾಶ್ರಿತವಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ತಿಳಿದರೆ ತನ್ನ ಆತ್ಮನನ್ನು ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಹೇಗೆ ಮನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ ? ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರವಚನಸಾರದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,—

ಜೋ ಜಾಣದಿ ಅರಹಂತಂ ದವ್ವತ್ತ ಗುಣತ್ತ ಸಜ್ಜ ಯತ್ತೇಹಿಂ ।
 ಸೋ ಜಾಣದಿ ಆಸ್ವಾಣಂ ನೋಹೋ ಖಲು ಜಾದಿ ತಸ್ಸ ಲಯಂ ॥೮೦॥

ಅರ್ಥ : ಯಾವನು ಅರಹಂತರನ್ನು ದ್ರವ್ಯತ್ವ, ಗುಣತ್ವ, ಪರ್ಯಾಯತ್ವದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಅವನು ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ; ಅವನ ಮೋಹವು ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಆದುದರಿಂದ ಯಾರಿಗೆ ಜೀವ ಮೊದಲಾದ ತತ್ತ್ವಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲ, ಅವರಿಗೆ ಅರಹಂತ ಮೊದಲಾದವರದೂ ನಿಜವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ ಮೋಕ್ಷ ಮೊದಲಾದ ತತ್ತ್ವಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅರಹಂತಾದಿಕರ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಲೌಕಿಕ ಅತಿಶಯಾದಿಗಳಿಂದ ಅರಹಂತರನ್ನು ತಪಶ್ಚರಣಾದಿ-

ಗಳಿಂದ ಗುರುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪರಜೀವಗಳ ಅಹಿಂಸಾದಿಯಿಂದ ಧರ್ಮದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಇವು ಪರಾಶ್ರಿತ ಭಾವಗಳಿವೆ. ಮತ್ತು ಆತ್ಮಾಶ್ರಿತವಾದ ಭಾವಗಳಿಂದ ಅರಹಂತಾದಿಕರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯೊಡನೆಂತರವೇ ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಯಾರಿಗೆ ನಿಜವಾಗಿ ಅರಹಂತಾದಿಕರ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗಿದೆ ಅವರಿಗೆ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯು ಆಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆಂಬ ನಿಯಮವಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲಾಯಿತು.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ನಿಜವಾದ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆ, ಸ್ವ-ಪರಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಆತ್ಮನಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ದೇವ-ಗುರು-ಧರ್ಮದ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಮತ್ತು ಈ ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಏಕತೆಯನ್ನೂ ದರ್ಶಿಸಿದುದು ತಿಳಿಯಿತು; ಆದರೆ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾರದ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುವುದರ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ?

ಉತ್ತರ : ಇವು ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳಿದೆ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂದು ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕೂ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಗ್ರಹಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನವಾಗಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾರದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳಿರುವಲ್ಲಿಯಂತೂ ಈ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಯಥಾರ್ಥ ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪದ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಹಿತಾಹಿತದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆ.

ಆದರಂತೆ ಸ್ವ-ಪರಗಳ ಭಿನ್ನ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳಿರುವಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯ ಪ್ರಯೋಜನವು ಯಾವುದರಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು ಆ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಮುಖ್ಯಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಜೀವ-ಅಜೀವಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಪ್ರಯೋಜನವು ಸ್ವ-ಪರಗಳ ಭಿನ್ನಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದಿದೆ. ಆದರಂತೆ ಆಸ್ರವಮೊದಲಾದವುಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಪ್ರಯೋಜನವು ರಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಬಿಡುವುದಿದೆ, ಅದು ಸ್ವ-ಪರಗಳ ಭಿನ್ನಶ್ರದ್ಧೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಾರದೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯ ಪ್ರಯೋಜನವು ಸ್ವ-ಪರಗಳ ಭಿನ್ನ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಈ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ.

ಆದರಂತೆ ಆತ್ಮಶ್ರದ್ಧೆಯ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳಿರುವಲ್ಲಿ ಸ್ವ-ಪರಗಳ ಭಿನ್ನಶ್ರದ್ಧೆಯ ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದರೆ ತನ್ನನ್ನು ತಾನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಿಷ್ಟೇ ಇದೆ. ತನ್ನನ್ನು ತಾನೆಂದು ತಿಳಿದಮೇಲೆ ಪರದ ವಿಶಲ್ಯವು ಕೂಡ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮೂಲಭೂತ ಪ್ರಯೋಜನದ ಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಆತ್ಮಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಮುಖ್ಯಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಆದರಂತೆ ದೇವ-ಗುರು-ಧರ್ಮಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳಿರುವಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯಸಾಧನದ ಮುಖ್ಯತೆಮಾಡಿದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಅರಹಂತದೇವಾದಿಕರ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ನಿಜವಾದ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯ ಕಾರಣವಿದೆ ಮತ್ತು ಕುದೇವ ಮೊದಲಾದವರ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಕಾಲ್ಪನಿಕ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯ ಕಾರಣವಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಭಾಹ್ಯಕಾರಣದ ಮುಖ್ಯತೆಯಿಂದ ಕುದೇವಾದಿಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಸುದೇವಾದಿಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ದೇವ-ಗುರು-ಧರ್ಮಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಮುಖ್ಯಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನ ಪ್ರಯೋಜನಗಳ ಮುಖ್ಯತೆಯಿಂದ ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಈ ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೆ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಜೀವನು ಯಾವ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು ?

ಉತ್ತರ : ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಕರ್ಮದ ಉಪಶಮಾದಿಗಳಾದ ಮೇಲೆ ವಿಪರೀತಾಭಿವೇಶದ ಅಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ;

ಅಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕೂ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಯಂಗಳಪತ್ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಮತ್ತು ವಿಚಾರದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಮುಖ್ಯರೂಪವಾಗಿ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಗಳ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಅಥವಾ ಸ್ವ-ಪರಗಳ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಅಥವಾ ಆತ್ಮ-ಸ್ವರೂಪದ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಅಥವಾ ದೇವಾದಿಕರ ಸ್ವರೂಪದ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ನಾನಾಪ್ರಕಾರದ ವಿಚಾರಗಳಾಗುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಸಾಪೇಕ್ಷತೆಯು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ತತ್ತ್ವವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನಾದಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸಹಿತವಾಗಿಯೇ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಭೇದವಿಜ್ಞಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯಸಹಿತವೇ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇನ್ನೇ ಪ್ರಕಾರ ಉಳಿದೆಡೆಗಳಲ್ಲೂ ಪರಸ್ಪರ ಸಾಪೇಕ್ಷತೆಯಿದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯು ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕೂ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಅಂಗೀಕಾರವಿದೆ.

ಆದರಂತೆ ಯಾವನಿಗೆ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಉದಯವಿದೆ ಅವನಿಗೆ ವಿಪರೀತಾಭಿನಿವೇಶವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ; ಅವನಿಗೆ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಅಭಾವಮಾತ್ರವಿರುತ್ತವೆ, ನಿಜವಾಗಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಜಿನಮತದ ಜೀವ ಮೊದಲಾದ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ, ಉಳಿದವುಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಅವುಗಳ ಹೆಸರು-ಭೇದಾದಿಗಳನ್ನು ಕಲಿಯುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಯಥಾರ್ಥಭಾವದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರಂತೆ ಸ್ವ-ಪರದ ಭಿನ್ನತೆಯು ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವನು, ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುವನು; ಆದರೆ ಹೇಗೆ ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅಹಂಬುದ್ಧಿಯಿದೆ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಬುದ್ಧಿಯಿದೆ, ಹಾಗೆ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅಹಂಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಶರೀರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಬುದ್ಧಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರಂತೆ ಜಿನವಚನದ ಅನುಸಾರ ಆತ್ಮನ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುವನು; ಆದರೆ ಪ್ರತೀತರೂಪದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ತನ್ನರೂಪವಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರಂತೆ ಅರಹಂತ ದೇವಾದಿಕರನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಅನ್ಯಕಂದೇವಾದಿಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅವರ ಯಥಾರ್ಥಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಂಡು ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಲಕ್ಷಣಾಭಾವಗಳು ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗೆ ಇರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಇರುತ್ತವೆ, ಕೆಲವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ; ಅಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಭಿನ್ನತೆಯು ಕೂಡ ಸಂಭವವಿದೆ.

ಈ ಲಕ್ಷಣಾಭಾವಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಮೊದಲಂತೂ ದೇವಾದಿಕರ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುವುದು, ನಂತರ ತತ್ತ್ವಗಳ ವಿಚಾರವಾಗುವುದು, ಅನಂತರ ಸ್ವ-ಪರದ ಚಿಂತನೆಮಾಡುವುದು, ನಂತರ ಕೇವಲ ಆತ್ಮನಚಿಂತನೆ ಮಾಡುವುದು. ಈ ಅನುಕ್ರಮದಿಂದ ಸಾಧನೆಮಾಡಿದರೆ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ನಿಜವಾದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವನ್ನು ಪಡೆದು ಯಾವ ಜೀವನೂ ಸಿದ್ಧಪದವನ್ನು ಕೂಡ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಮತ್ತು ಈ ಅನುಕ್ರಮದ ಉಲ್ಲಂಘನೆಮಾಡಿ ಅವನಿಗೆ ದೇವಾದಿಕರ ಮನ್ನಣೆಯ ಯಾವ ಗೊತ್ತು ಗುರಿಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಯ ತೀವ್ರತೆಯಿಂದ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ, ಅದರಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ; ಅಥವಾ ತತ್ತ್ವ-ವಿಚಾರದಲ್ಲೂ ಉಪಯೋಗ ತೊಡಗಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಸ್ವ-ಪರದ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ; ಅಥವಾ ಸ್ವ-ಪರದ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ತನ್ನನ್ನು ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಇವೆಲ್ಲವು ಚತುರತೆಯು ಮಾತುಗಳಿವೆ, ಮಾನ ಮೊದಲಾದ ಕಷಾಯದ ಸಾಧನವಿವೆ, ಯಾವ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಯಾವ ಜೀವನು ತನ್ನ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ, ಅವನು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಿಜವಾದ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಇವುಗಳನ್ನೇ ಅನುಕ್ರಮದಿಂದ ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡುವುದು.

ಮೊದಲು ಅಜ್ಞಾದಿಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಯಾವುದಾದರೂ ಪರೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕಂದೇವಾದಿಗಳ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಅರಹಂತದೇವಾದಿಕರ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡಬೇಕು; ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಗೃಹೀತ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಅಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನವನ್ನಂಟು ಮಾಡುವಂಥ ಕಂದೇವಾದಿಗಳ ನಿಮಿತ್ತವೂ ದೂರವಾಗುತ್ತದೆ; ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕರಾದ ಅರಹಂತ ದೇವಾದಿಕರ ನಿಮಿತ್ತವು ದೂರವಾಗುತ್ತದೆ ಆದುದರಿಂದ ಮೊದಲು ದೇವಾದಿಕರ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ಜಿನಮತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಜೀವ ಮೊದಲಾದ ತತ್ತ್ವಗಳ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು, ನಾಮ-ಲಕ್ಷಣ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕು.

ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ತತ್ಪಾರ್ಥ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ಸ್ವ-ಪರಗಳ ಭಿನ್ನತೆಯು ಹೇಗೆ ಭಾಸವಾಗುವುದು ಹಾಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು; ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಪುನಃ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತನ್ನತನವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಸ್ವರೂಪದ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು; ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಆತ್ಮಾನುಭವದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅನುಕ್ರಮದಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಿ ಪುನಃ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಒಮ್ಮೆ ದೇವಾದಿಕರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ, ಒಮ್ಮೆ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರದಲ್ಲಿ, ಒಮ್ಮೆ ಸ್ವ-ಪರದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ, ಒಮ್ಮೆ ಆತ್ಮನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ, ಉಪಯೋಗ ತೋಡಗಿಸಬೇಕು. ಇಂಥ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ದರ್ಶನಮೋಹವು ವಂದವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ಆಗ ಪ್ರಾಯಶಃ ನಿಜವಾದ ಸಮ್ಯಕ್ ದರ್ಶನದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಹೀಗೆ ನಿಯಮವಂತೂ ಇಲ್ಲ; ಯಾವುದೇ ಜೀವನಿಗೆ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಪ್ರಬಲಕಾರಣವು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಸಮ್ಯಕ್ ದರ್ಶನದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಆಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ; ಆದರೆ ಮುಖ್ಯರೂಪದಿಂದ ಬಹಳಷ್ಟು ಜೀವರಂಗಳಿಗೆ ಈ ಅನುಕ್ರಮದಿಂದ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ, ಆದುದರಿಂದ ಇವನ್ನು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಪುತ್ರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಸಲುವಾಗಿ ವಿವಾಹ ಮೊದಲಾದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸುತ್ತಾರೆ, ಅನಂತರ ಬಹಳಷ್ಟು ಪುರುಷರಿಗೆ ಪುತ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಆಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ; ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಉಪಾಯವನ್ನಂತೂ ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವನು ಈ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಬೇಕು, ಅನಂತರ ಬಹಳಷ್ಟು ಜೀವರಂಗಳಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಆಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವನು ತನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿರುವ ಉಪಾಯ ಮಾಡಬೇಕು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನೀವು ತತ್ಪಾರ್ಥ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಮಾಡಿರುವ ಕಾರಣವೇನು ?

ಉತ್ತರ : ಅಲ್ಪಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ಅನ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜನವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಭಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಭ್ರಮೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಈ ತತ್ಪಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯ ಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜನವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ, ಯಾವ ಭ್ರಾಂತಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಆದುದರಿಂದ ಈ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಮಾಡಿದೆ. ಅದನ್ನೇ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

ಅಲ್ಪಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ದೇವ-ಗುರು-ಧರ್ಮದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಅರಹಂತದೇವಾದಿಕರನ್ನು ಮನ್ನಿಸಬೇಕು, ಇತರರನ್ನು ಮನ್ನಿಸದಿರುವುದೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿದೆಯೆಂದು ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಜೀವ-ಅಜೀವದ, ಬಂಧ-ಮೋಕ್ಷದ ಹಾಗೂ ಕಾರಣ-ಕಾರ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವು ಭಾಸವಾಗದಿದ್ದರೆ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಪ್ರಯೋಜನದ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಜೀವ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾದಲ್ಲದೆ ಇದೇ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಗಳೆಂದೂ ಮನ್ನಿಸುವರು, ಇದರಲ್ಲಿ ಕುದೇವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಅನ್ಯರಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಬಿಡುವ ಉದ್ಯಮ ಮಾಡದಂಥ ಭ್ರಾಂತಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದು.

ಆದರಂತೆ ಅಲ್ಪಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ಸ್ವ-ಪರದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವ-ಪರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದೇ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಿದೆ ಇದರಿಂದಲೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ವಾಗುತ್ತದೆಯೆಂದು ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಆಸ್ತವಾದಿಗಳ ಸ್ವರೂಪವು ಭಾಸವಾಗದಿದ್ದರೆ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಪ್ರಯೋಜನದ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಆಸ್ತವ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾದಲ್ಲದೆ ಇಷ್ಟನ್ನೇ ತಿಳಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಗಳೆಂದೂ ಮನ್ನಿಸುವರು, ಸ್ವಚ್ಛಂದರಾಗಿ ರಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವ ಉದ್ಯಮ ಮಾಡದಿರುವಂಥ ಭ್ರಾಂತಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದು.

ಅದರಂತೆ ಅಲ್ಪಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ಆತ್ಮಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನ ವಿಚಾರವೇ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಿದೆ, ಇದರಿಂದಲೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗುತ್ತದೆಯೆಂದು ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಜೀವ-ಅಜೀವಾದಿಗಳ ವಿಶೇಷ ಹಾಗೂ ಆಸ್ತವಾದಿಗಳ ಸ್ವರೂಪವು ಭಾಸವಾಗದಿರುವಾಗ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ ಪ್ರಯೋಜನದ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಜೀವಾದಿಗಳ ವಿಶೇಷ ಹಾಗೂ ಆಸ್ತವಾದಿಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾದಲ್ಲದೆ ಇದಿಷ್ಟೇ ವಿಚಾರದಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಗಳೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿ, ಸ್ವಚ್ಛಂದರಾಗಿ ರಾಗ ಮೋದಲಾದುವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವ ಉದ್ಯಮ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇವರಿಗೆ ಕೂಡ ಅಂಥ ಭ್ರಮೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದು.

ಹೀಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯಮಾಡಲಾಗಿಲ್ಲ.

ಇನ್ನು ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯ ಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಜೀವ-ಅಜೀವ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಹಾಗೂ ಆಸ್ತವ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುತ್ತದೆ, ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ, ಆಗ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಪ್ರಯೋಜನದ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಈ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಇವನು ಆಪ್ತರಲ್ಲಿ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆಸ್ತವಾದಿಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುವುದರಿಂದ ರಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಮೋಕ್ಷದ ಉದ್ಯಮವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇವನಿಗೆ ಭ್ರಾಂತಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಮುಖ್ಯಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಅದರಂತೆ ಆ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯ ಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ದೇವಾದಿಕರ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಸ್ವ-ಪರದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಗರ್ಭಿತವಾಗುತ್ತವೆಂಬುದು ಅಲ್ಪಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ಕೂಡ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಇತರ ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯು ವಿಶೇಷ ಬುದ್ಧಿವಂತರಿರುವವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ, ಅಲ್ಪಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ಭಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದಲೇ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಮುಖ್ಯಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಇದು ಮಿಥ್ಯಾತ್ಯಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಆಭಾಸಮಾತ್ರವಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಗಳ ವಿಚಾರವು ಶೀಘ್ರತೆಯಿಂದ ವಿಪರೀತಾಭಿನಿವೇಶವನ್ನು ದೂರಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ, ಇತರ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಕಾರಣಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ವಿಪರೀತಾಭಿನಿವೇಶಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಕಾರಣಗಳಾಗಿ ಬಿಡುವವು.

ಆದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ವಿಪರೀತಾಭಿನಿವೇಶದಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಜೀವ ಮೊದಲಾದ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಲಕ್ಷಣವಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಲಕ್ಷಣನಿರ್ದೇಶದ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಇಂಥ ಲಕ್ಷಣವು ಯಾವ ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ ಅವನೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಯ್ಯಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಭೇದ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪ

ಈಗ ಈ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಭೇದಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

ಮೊದಲು ನಿಶ್ಚಯ-ವ್ಯವಹಾರದ ಭೇದ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಿಪರೀತಾಭಿನಿವೇಶವಿಲ್ಲದೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯರೂಪದ ಆತ್ಮನ ಪರಿಣಾಮವು ಅದು ನಿಶ್ಚಯಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಸತ್ಯಾರ್ಥಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ, ಸತ್ಯಾರ್ಥದ ಹೆಸರೇ ನಿಶ್ಚಯವಿದೆ. ಮತ್ತು ವಿಪರೀತಾಭಿನಿವೇಶದಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಕಾರಣಭೂತವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಅದು ವ್ಯವಹಾರಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯದ ಉಪಚಾರ ಮಾಡಿದೆ, ಆ ಉಪಚಾರದ ಹೆಸರೇ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ.

ಅಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವನಿಗೆ ದೇವ-ಗುರು-ಧರ್ಮಗಳ ಕುರಿತು ನಿಜವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ, ಅದೇ ನಿಮಿತ್ತ-ದಿಂದ ಅವನ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ವಿಪರೀತಾಭಿನಿವೇಶದ ಅಭಾವವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವಿಪರೀತಾಭಿನಿವೇಶದಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಅದು ನಿಶ್ಚಯಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿದೆ ಮತ್ತು ದೇವ-ಗುರು-ಧರ್ಮ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಅದು ವ್ಯವಹಾರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಅದರಂತೆ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ ಜೀವನಿಗೆ ದೇವ-ಗುರು-ಧರ್ಮಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಅಭಾಸಮಾತ್ರವಿರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅವನ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ವಿಪರೀತಾಭಿನಿವೇಶದ ಅಭಾವವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ವಂತೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಕೂಡ ಅಭಾಸಮಾತ್ರವಿದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ದೇವ-ಗುರು-ಧರ್ಮಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ ಅದು ವಿಪರೀತಾಭಿನಿವೇಶದ ಅಭಾವಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಾರಣವಾಗಿಲ್ಲ. ಕಾರಣವಾದ-ಲ್ಲದ ಉಪಚಾರವು ಸಂಭವವಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಾರಣದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ವ್ಯವಹಾರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಕೂಡ ಅವನಿಗೆ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ.

ಅಥವಾ ಅವನಿಗೆ ದೇವ-ಗುರು-ಧರ್ಮಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ನಿಯಮರೂಪವಿರುತ್ತದೆ ಅದು ವಿಪರೀತಾಭಿನಿವೇ ಶದಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಕಾರಣಭೂತವಿದೆ. ನಿಯಮರೂಪದಿಂದ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮುಖ್ಯರೂಪದಿಂದ ಕಾರಣವಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯದ ಉಪಚಾರವು ಸಂಭವವಿದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಮುಖ್ಯರೂಪ ಪರಂಪರೆಯ ಕಾರಣದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗೆ ಕೂಡ ವ್ಯವಹಾರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಅದೆಷ್ಟೋ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದೇವ-ಗುರು-ಧರ್ಮದ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ವ್ಯವಹಾರಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಮತ್ತು ಸ್ವ-ಪರದ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಕೇವಲ ಆತ್ಮನ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಅದು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರವಿದೆ ?

ಉತ್ತರ : ದೇವ-ಗುರು-ಧರ್ಮದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಮುಖ್ಯತೆಯಿದೆ; ಆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅರಹಂತ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ದೇವಾದಿಕರೆಂದು ಪುನಃನಿವೇಶನೆಗೆ ಮತ್ತು ಇತರರನ್ನು ಪುನಃನಿವೇಶನೆಗೆ ದೇವಾದಿಕರ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳವನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ವಿಚಾರದ ಮುಖ್ಯ-ತೆಯಿದೆ; ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಜೀವ ಮೊದಲಾದ ತತ್ತ್ವಗಳ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವವನನ್ನು ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮುಖ್ಯತೆಯು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇವೆರಡೂ ಯಾವುದೇ ಜೀವನಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಂತೂ ಆಗುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ಇವುಗಳ ಸದ್ಭಾವವು ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗೆ ಕೂಡ ಸಂಭವವಿದೆ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇವನ್ನು ವ್ಯವಹಾರಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಅದರಂತೆ ಸ್ವ-ಪರದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ವಿಪರೀತಾಭಿನಿವೇಶರಹಿತತೆಯು ಮುಖ್ಯತೆಯಿದೆ. ಸ್ವ-ಪರದ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನ ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಆತ್ಮನ ಅನುಭವ ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಮುಖ್ಯರೂಪದಿಂದ ವಿಪರೀತಾಭಿನಿವೇಶವಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನಿಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿಯನ್ನು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ವ-ಪರದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಆತ್ಮನ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಮುಖ್ಯರೂಪದಿಂದ ಸಮ್ಯ-ಗ್ದೃಷ್ಟಿಗೇನೇ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಅದುದರಿಂದ ಇವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಈ ಕಥನವು ಮುಖ್ಯತೆಯು ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಇದೆ. ತಾರತಮ್ಯರೂಪದಿಂದ ಇವು ನಾಲೂ ಆಭಾಸಮಾತ್ರ ವಾಗಿ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗೆ ಇರುತ್ತವೆ, ನಿಜವಾಗಿ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಇರುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಆಭಾಸಮಾತ್ರವಿವೆ ಅವಂತೂ ನಿಯಮವಿಲ್ಲದೆ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಕಾರಣವಿವೆ ಮತ್ತು ನಿಜವಾಗಿವೆ ಅವು ನಿಯಮರೂಪದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ

ಕಾರಣವಿವೆ; ಆದುದರಿಂದ ಇವನ್ನು ವ್ಯವಹಾರರೂಪವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇವುಗಳ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಆ ವಿಪರೀತಾಭಿನವೇಶದಿಂದ ರಹಿತನಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುವುದು ಅದು ನಿಶ್ಚಯಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಅದೆಷ್ಟೋ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನೇ ನಿಶ್ಚಯಸಮ್ಯಕ್ತ್ವನಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಉಳಿದವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯವಹಾರವಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ, ಅದು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರವಿದೆ ?

ಉತ್ತರ : ವಿಪರೀತಾಭಿನವೇಶವಿಲ್ಲದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುವುದು ಅದು ಆತ್ಮನದೇ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ; ಅಲ್ಲಿ ಅಭೇದ ಒದ್ದಿಯಿಂದ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆಯಿಲ್ಲ; ಅದರಿಂದಾಗಿಯೇ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಆತ್ಮನಿಗೇನೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಉಳಿದವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತವಾಗುವವಿವೆ, ಮತ್ತು ಭೇದ-ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಉಳಿದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರ ಹೇಳಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಿಶ್ಚಯಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭೇದಗಳಿವೆ. ಇನ್ನು ಅನ್ಯನಿಮಿತ್ತಾದಿಗಳ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಮೊದಲಾದ ಹತ್ತು ಭೇದಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಆದನ್ನು ಆತ್ಮನುಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,—

ಅಜ್ಞಾನಾರ್ಗಸಮುದ್ಯವನುಪದೇಶಾತಸ್ತತ್ರ ಬೀಜಸಂಕ್ಷೇಪಾತ್ |
ವಿಸ್ತಾರಾರ್ಥಾಭ್ಯಾಂ ಭವನುನಪರನಾನಾದಿಗಾರ್ಥೇ ಚ ||೧೦||

ಜಿನಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗಿರುವುದು ಅದು ಅಜ್ಞಾಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿದೆ. ನನಗೆ ಜಿನಾಜ್ಞೆಯು ಪ್ರಮಾಣವಿದೆಯೆಂಬುದಿಷ್ಟೇ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆಜ್ಞೆ ಮನ್ನಿಸುವುದಂತೂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತವಿದೆ, ಇದರಿಂದಲೇ ಇಲ್ಲಿ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದದ್ದೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಮೊದಲು ಜಿನಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವುದರಿಂದ ನಂತರ ಯಾವ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುವುದು ಅದು ಅಜ್ಞಾಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ನಿರ್ಗಂಥ ಮಾರ್ಗದ ಅವಲೋಕನದಿಂದ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುವುದು ಅದು ಮಾರ್ಗಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿದೆ*.....

* ಮಾರ್ಗಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ನಂತರ ಇಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃಗಳು ತಮ್ಮ ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಆರು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಗಳ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಆದರೆ ಅವರು ಅದನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಅನ್ಯಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ತೀರ್ಥಂಕರ ಮೊದಲಾದ ಉತ್ಪನ್ನಪುರುಷರ ಪುರಾಣಗಳ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಯಾವ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೂ ಆದರಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಆಗಮ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣ ಪುರುಷರ ಉಪದೇಶಾದಿಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ಯಾವ ಉಪದೇಶದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದು ಉಪದೇಶಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿದೆ, ಮುನಿಗಳ ಆಚರಣೆಯ ವಿಧಾನವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆಮಾಡುವಂಥ ಆ ಆಚಾರ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಯಾವ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುವುದು ಅದನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ಪ್ರಕಾರದ ಸೂತ್ರದೃಷ್ಟಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ, ಇದು ಸೂತ್ರಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿದೆ. ಗಣಿತ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಆ ಬೀಜಸೂತ್ರದಿಂದ ದರ್ಶನವೋಪದ ಅನುಪಮವಾದ ಉಪದೇಶದ ಬಲದಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ದುಷ್ಕರವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಮೂಹದ ಉಪಲಬ್ಧಿಯು ಎಂದರೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯರೂಪದ ಪರಿಣತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವಂಥ ಕರಣಾನುಯೋಗದ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಬೀಜದೃಷ್ಟಿಯಿರುತ್ತದೆ, ಅದನ್ನು ಬೀಜಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು, ಮತ್ತು ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪತೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಯಾವ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುವುದು ಅದು ಒಳ್ಳೆಯ ಸಂಕ್ಷೇಪದೃಷ್ಟಿಯಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು, ದ್ವಾದಶಾಂಗವಾದೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಉಂಟಾದ ಆ ರುಚಿ. ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಭವನೇ ! ನೀನು ವಿಸ್ತಾರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳು, ಇದು ವಿಸ್ತಾರಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿದೆ, ಮತ್ತು ಜೈನಾಸ್ತ್ರದ ಹೊರತಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಅರ್ಥದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಅರ್ಥದೃಷ್ಟಿಯಿದೆ ಅದು ಅರ್ಥಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಎಂಟು ಭೇದಗಳನ್ನಂತೂ ಕಾರಣದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದೆ. ಇನ್ನು ಶ್ರುತಕೇವಲಿಯ ಯಾವ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಅವನಿಗಾಥ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕೇವಲಜ್ಞಾನಿಯ ಆ ತತ್ತ್ವ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಪರಮಾವಗಾಥಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಎರಡು ಭೇದಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪೋಷಕತೆಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಭೇದಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಸ್ವರೂಪವೆಂದರೆ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯೆಂದೇ ತಿಳಿಯುವುದು.

ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಔಪಶಮಿಕ, ಕ್ಷಾಯೋಪಶಮಿಕ ಮತ್ತು ಕ್ಷಾಯಿಕವೆಂದು ಮೂರು ಭೇದಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಮೂರು ಭೇದಗಳನ್ನು ದರ್ಶನಮೋಹದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನು ಔಪಶಮಿಕ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮೋಪಶಮಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಮತ್ತು ದ್ವಿತೀಯೋಪಶಮಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ಎರಡು ಭೇದಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲಿ ವಿಧ್ಯಾತ್ಮಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕರಣದ ಮೂಲಕ ದರ್ಶನಮೋಹದ ಉಪಶಮ ಮಾಡಿ ಯಾವ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಣವುದು ಅದನ್ನು ಪ್ರಥಮೋಪಶಮಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷತೆಯೆಂದರೆ ಅನಾದಿಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗಂತೂ ಒಂದು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಪ್ರಕೃತಿಯೆಂದೇ ಉಪಶಮವಾಗುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಮಿಶ್ರಮೋಹನೀಯ ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮೋಹನೀಯದ ಸತ್ತಾ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವಾಗ ಜೀವನು ಉಪಶಮಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು ಅಗ ಆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಪರಮಾಣುಗಳನ್ನು ಮಿಶ್ರಮೋಹನೀಯರೂಪ ಹಾಗೂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮೋಹನೀಯರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿತ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಅಗ ಮೂರು ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ಸತ್ತಾ ಇರುತ್ತದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಅನಾದಿ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗೆ ಒಂದು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಪ್ರಕೃತಿಯಾದ ಸತ್ತಾ ಇದ್ದು ಅದರದೇ ಉಪಶಮವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಸಾದಿ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗೆ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಮೂರು ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ಸತ್ತಾ ಇದ್ದರೆ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಒಂದರದೇ ಸತ್ತಾ ಇರುತ್ತದೆ. ಯಾವನಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೂರರ ಸತ್ತಾ ಇದ್ದು ಆ ಸತ್ತಾ ಕಂಡು ಬಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಮೂರರ ಸತ್ತಾ ಇರುವುದು ಮತ್ತು ಯಾವನಿಗೆ ಮಿಶ್ರಮೋಹನೀಯ, ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮೋಹನೀಯದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ, ಅವುಗಳ ಪರಮಾಣುಗಳು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿತವಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ಒಂದು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಸತ್ತಾ ಇರುತ್ತದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಸಾದಿ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗೆ ಮೂರು ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ಮತ್ತು ಒಂದು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಉಪಶಮವಾಗುತ್ತದೆ.

ಉಪಶಮವೆಂದರೇನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅನಿವೃತ್ತಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವ ಅಂತರಕರಣವಿಧಾನದಿಂದ ಆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉದಯದೊಳಗೆ ಬರಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ನಿಷೇಕಗಳದ್ದಂತೂ ಅಭಾವ ಮಾಡಲಾಯಿತು, ಅವುಗಳ ಪರಮಾಣುಗಳನ್ನು ಅನ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉದಯದೊಳಗೆ ಬರಲು ಯೋಗ್ಯನಿಷೇಕರೂಪವಾಗಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಅನಿವೃತ್ತಿಕರಣದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಿದ ಉಪಶಮವಿಧಾನದಿಂದ ಆ ಕಾಲದನಂತರ ಉದಯದಲ್ಲಿ ಬರಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ನಿಷೇಕವಿದ್ದವು ಅವು ಉದೀರಣಾರೂಪವಾಗಿ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉದಯದೊಳಗೆ ಬರದವಾಗಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲಿ ಸತ್ತಾ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಉದಯವು ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಅದರ ಹೆಸರು ಉಪಶಮವಿದೆ.

ಇದು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದಿಂದಾದ ಪ್ರಥಮೋಪಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿದ್ದು ಅದು ನಾಲ್ಕರಿಂದ ಏಳನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದವರೆಗೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಅದರಂತೆ ಉಪಶಮಶ್ರೇಣಿಯ ಸಮ್ಭವವಾದ ಮೇಲೆ ಏಳನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಯೋಪಶಮ ಸಮ್ಯ-

ಕ್ಷಮಿಸಿದ ಯಾವ ಉಪಶಮನವೂ ಸಮ್ಯಕ್ವಿವಾಹವಾದ ಅದರ ಹೆಸರು ದ್ವಿತೀಯೋಪಶಮನವೂ ಸಮ್ಯಕ್ವಿವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕರಣದ ಮೂಲಕ ಮೂರೂ ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ಉಪಶಮನವಾಗುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಮೂರರದೇ ಸತ್ವಾ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅಂತರಕರಣ ವಿಧಾನದಿಂದ ಮತ್ತು ಉಪಶಮನ ವಿಧಾನದಿಂದ ಅವುಗಳ ಉದಯದ ಅಭಾವ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಅದೇ ಉಪಶಮನವಿದೆ, ಇನ್ನು ಈ ದ್ವಿತೀಯೋಪಶಮನವೂ ಸಮ್ಯಕ್ವಿವು ಏಕರಿಂದ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದವರೆಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಉರುಳುತ್ತಿರುವವನಿಗೆ ಆರೂ, ಐದು ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನ ಕೂಡ ಇರುತ್ತದೆಯೆಂದೂ ತಿಳಿಯುವುದು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಉಪಶಮನವೂ ಸಮ್ಯಕ್ವಿವು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ್ದಿದೆ, ಆದರೆ ಈ ಸಮ್ಯಕ್ವಿವು ವರ್ತಮಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾಯಿಕದಂತೆ ನಿರ್ಮಲವಿದೆ; ಇದರ ಪ್ರತಿ ಪಕ್ಷಿಯಾದ ಕರ್ಮದ ಸತ್ವಾ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ, ಆದುದರಿಂದ ಈ ಸಮ್ಯಕ್ವಿವು ಅಂತರವರ್ಣನಾರ್ಥಕಾಲ ಮಾತ್ರ ಇರುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ದರ್ಶನವೋಹದ ಉದಯ ಬರುತ್ತದೆಯೆಂದೂ ತಿಳಿಯುವುದು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಉಪಶಮನವೂ ಸಮ್ಯಕ್ವಿವು ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಲಾಯಿತು.

ಇನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ದರ್ಶನವೋಹದ ಮೂರು ಪ್ರಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ವಿವೋಹನೀಯದ ಉದಯವಿದೆ, ಉಳಿದರಡರ ಉದಯವಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿ ಕ್ಷಯೋಪಶಮನವೂ ಸಮ್ಯಕ್ವಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಉಪಶಮನವೂ ಸಮ್ಯಕ್ವಿವು ಕಾಲವು ಪೂರ್ಣವಾದ ಮೇಲೆ ಈ ಸಮ್ಯಕ್ವಿವಾಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಸಾದಿಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗೆ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಗುಣಸ್ಥಾನದಿಂದ ಹಾಗೂ ಮಿಶ್ರಗುಣಸ್ಥಾನದಿಂದ ಕೂಡ ಇದರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈಗ ಕ್ಷಯೋಪಶಮನವೆಂದೇನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ದರ್ಶನವೋಹದ ಮೂರು ಪ್ರಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಅನುಭಾವವಿದೆ, ಅದರ ಅನಂತದ ಭಾಗವು ಮಿಶ್ರವೋಹನೀಯದ್ದಿದೆ, ಅದರ ಅನಂತದ ಭಾಗವು ಸಮ್ಯಕ್ವಿವೋಹನೀಯದ್ದಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ವಿವೋಹನೀಯದ ಪ್ರಕೃತಿಯು ದೇಶಘಾತಿಯಿದ್ದು ಅದರ ಉದಯವಾದ ಮೇಲೆ ಕೂಡ ಸಮ್ಯಕ್ವಿವು ಘಾತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕಿಂಚಿತ್ ಮೂಲನತೆ ಮಾಡುವುದು, ಮೂಲಘಾತ ಮಾಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ, ಅದರ ಹೆಸರೇ ದೇಶಘಾತಿಯಿದೆ.

ಎಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಹಾಗೂ ಮಿಶ್ರಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಉದಯವು ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬರಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ನಿಷೇಕಗಳ ಉದಯವಾದಲ್ಲದೆಯೇ ನಿರ್ಜರೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು ಕ್ಷಯವೆಂದೂ ತಿಳಿಯುವುದು. ಮತ್ತು ಇವುಗಳದೇ ಭವಿಷ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉದಯದೊಳಗೆ ಬರಲಾಯೋಗ್ಯವಾದ ನಿಷೇಕಗಳ ಸತ್ವಾ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ ಅದೇ ಉಪಶಮನವಿದೆ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ವಿವೋಹನೀಯದ ಉದಯವು ಕಂಡು ಬರುವಂಥ ದಶೆಯಿದೆ ಅದು ಕ್ಷಯೋಪಶಮನವಿದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಸಮಲತತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ ಅದು ಕ್ಷಯೋಪಶಮನವೂ ಸಮ್ಯಕ್ವಿವಿದೆ.

ಎಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮೂಲವು ತಗಲುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು ತಾರತಮ್ಯರೂಪದಿಂದ ಕೇವಲಿಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ; ಉದಾಹರಣೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಚಲ-ಮೂಲನ-ಅಗಾಧತೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾತ್ರವಾಗಿ ದೇವಾದಿಕರ ಪ್ರತೀತಿಯಂತೂ ಇರುವುದು, ಆದರೆ ಅರಹಂತದೇವ ಮೊದಲಾದವರಲ್ಲಿ ಇವರು ನನ್ನವರು, ಇವರು ಅನ್ಯವರೆಂಬ ಭಾವವು ಅದು ಚಲತನವಿದೆ. ಶಂಕೆ ಮೊದಲಾದ ಮೂಲ ತಗಲುವುದು ಅದು ಮೂಲನತೆಯಿದೆ. ಈ ಶಾಂತಿನಾಥರು ಶಾಂತಿಕರ್ತೃಗಳಿದ್ದಾರೆ-ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾವವು ಅದು ಅಗಾಧತೆಯಿದೆ. ಈ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ವ್ಯವಹಾರಮಾತ್ರವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ, ಆದರೆ ನಿಯಮರೂಪವಾಗಿ ಇಲ್ಲ ಕ್ಷಯೋಪಶಮನ ಸಮ್ಯಕ್ವಿವು ದಲ್ಲಿ ನಿಯಮರೂಪದಿಂದ ಯಾವ ಒಂದಿಷ್ಟು ಮೂಲವು ತಗಲುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು ಕೇವಲಿಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ತತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಸಮಲತೆಯಾಗುತ್ತದೆ, ಆದುದರಿಂದ ಈ ಸಮ್ಯಕ್ವಿವು ನಿರ್ಮಲವಿಲ್ಲ. ಈ ಕ್ಷಯೋಪಶಮನವೂ ಸಮ್ಯಕ್ವಿವು ಒಂದೇ ಪ್ರಕಾರದ್ದಿದೆ, ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭೇದಗಳಿಲ್ಲ.

ಕ್ಷಾಯಿಕ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಸನ್ಮುಖವಾದ ಮೇಲೆ ಅಂತರ್ಮೋಹಾರ್ತಕಾಲವಾತ್ರ ಎಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಕ್ಷಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿ ಎರಡೇ ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ಸತ್ತಾ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ಮಿಶ್ರಮೋಹನೀಯದ್ದೂ ಕ್ಷಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮೋಹನೀಯದ್ದೇ ಸತ್ತಾ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮೋಹನೀಯದ ಕಾಂಡಕಘಾತ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಕೃತಕೃತ್ಯವೇದಕ ಸಮ್ಯಗ್ಗೃಹ್ಣಿಯೆಂಬ ಹೆಸರು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಅದರಂತೆ ಈ ಕ್ಷಯೋಪಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಹೆಸರೇ ವೇದಕಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿದೆ. ಎಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಮಿಶ್ರಮೋಹನೀಯದ ಮುಖ್ಯತೆಯಿಂದ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿ ಕ್ಷಯೋಪಶಮನಾಮ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮೋಹನೀಯದ ಮುಖ್ಯತೆಯಿಂದ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿ ವೇದಕ ನಾಮ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅವು ಕಥನ ವಾತ್ರ ಎರಡು ಹೆಸರುಗಳಿದ್ದು ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಏಂತೂ ಈ ಕ್ಷಯೋಪಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ನಾಲ್ಕನೇ ಗುಣಸ್ಥಾನದಿಂದ ಎಳನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದವರೆಗೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕ್ಷಯೋಪಶಮಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಲಾಯಿತು.

ಇನ್ನು ದರ್ಶನಮೋಹದ ಮೂರೂ ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ಸರ್ವಥಾ ಸರ್ವ ನಿಷೇಕಗಳ ನಾಶವಾದ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತ ನಿರ್ಮಲವಾದ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುವುದು ಅದು ಕ್ಷಾಯಿಕಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿದೆ. ಅದು ನಾಲ್ಕರಿಂದ ಮೊದಲು ಮಾಡಿ ನಾಲ್ಕು ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕ್ಷಯೋಪಶಮ ಸಮ್ಯಗ್ಗೃಹ್ಣಿಗೆ ಇದರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಅದು ಹೇಗಾಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಲು ಮೂರು ಕರಣಗಳ ಮೂಲಕ ಅಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಪರವಾಣುಗಳನ್ನು ಮಿಶ್ರಮೋಹನೀಯ ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮೋಹನೀಯರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿತ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ನಿರ್ಜರೆ ಮಾಡುವುದು; ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಸತ್ತಾ ನಾಶ ಮಾಡುವುದು. ಅದರಂತೆ ಮಿಶ್ರಮೋಹನೀಯದ ಪರವಾಣುಗಳನ್ನು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮೋಹನೀಯರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿತ ಮಾಡುವುದು, ಮತ್ತು ನಿರ್ಜರೆ ಮಾಡುವುದು; ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮಿಶ್ರಮೋಹನೀಯದ ನಾಶ ಮಾಡುವುದು. ಅದರಂತೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮೋಹನೀಯದ ನಿಷೇಕಗಳು ಉದಯದಲ್ಲಿ ಬಂದಂ ಉದುರಿ ಹೋಗುವವು, ಅದರ ಸ್ಥಿತಿ ಮೊದಲಾದವು ಅಧಿಕವಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಸ್ಥಿತಿಕಾಂಡಕಾದಿಗಳ ಮೂಲಕ ಕ್ಷೀಣಿಸುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಮೋಹಾರ್ತಕೃತಿ ಉಳಿದಾಗ ಕೃತಕೃತ್ಯವೇದಕ ಸಮ್ಯಗ್ಗೃಹ್ಣಿಯಾಗುವನು. ಮತ್ತು ಅನುಕ್ರಮದಿಂದ ಈ ನಿಷೇಕಗಳ ನಾಶ ಮಾಡಿ ಕ್ಷಾಯಿಕ ಸಮ್ಯಗ್ಗೃಹ್ಣಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಆದುದರಿಂದ ಇದು ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಿಯಾದ ಕರ್ಮದ ಅಭಾವದಿಂದ ನಿರ್ಮಲವಿದೆ ಮತ್ತು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವರೂಪವಾದ ಕಾಡಿಗೆಯ ಅಭಾವದಿಂದ ವೀತರಾಗವಿದೆ; ಇದರ ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವಾಗ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದು ಅಗಿನಿಂದ ಸಿದ್ಧಾ ವಸ್ಥೆಯವರೆಗೆ ಇದರ ಸದ್ಭಾವವಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕ್ಷಾಯಿಕಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಲಾಯಿತು.

ಹೀಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಮೂರೂ ಭೇದಗಳಿವೆ.

ಅದರಂತೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾದ ಮೇಲೆ ಅನಂತಾನುಬಂಧೀ ಕಷಾಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅವಸ್ಥೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಅಪ್ರಶಸ್ತ ಉಪಶಮವಾಗುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ವಿಸಂಯೋಜನವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಲ್ಲಿ ಆ ಕರಣದ ಮೂಲಕ ಉಪಶಮ ವಿಧಾನದಿಂದ ಉಪಶಮವಾಗುವುದರ ಹೆಸರು ಪ್ರಶಸ್ತಉಪಶಮವಿದೆ. ಉದಯದ ಅಭಾವದ ಹೆಸರು ಅಪ್ರಶಸ್ತ ಉಪಶಮವಿದೆ.

ಆದುದರಿಂದ ಅನಂತಾನುಬಂಧಿಯ ಪ್ರಶಸ್ತ ಉಪಶಮವಂತೂ ಆಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ, ಇತರ ಮೋಹದ ಪ್ರಕೃತಿಗಳದ್ದೂ ಆಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಇದರದು ಅಪ್ರಶಸ್ತ ಉಪಶಮವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತು ಆ ಮೂರು ಕರಣಗಳ ಮೂಲಕ ಅನಂತಾನುಬಂಧಿಯ ಪರಮಾಣುಗಳನ್ನು ಅನ್ಯ ಚಾರಿತ್ರಮೋಹದ ಪ್ರಕೃತಿರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿತಮಾಡಿ, ಅವುಗಳ ಸತ್ತಾ ನಾಶಮಾಡುವುದರ ಹೆಸರು ವಿಸಂಯೋಜನವಿದೆ.

ಇವುಗಳೊಳಗೆ ಪ್ರಥಮೋಪಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಲ್ಲಂತೂ ಅನಂತಾನುಬಂಧಿಯ ಅಪ್ರಶಸ್ತ ಉಪಶಮವೇ ಇದೆ. ಮತ್ತು ದ್ವಿತೀಯೋಪಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಮೊದಲು ಅನಂತಾನುಬಂಧಿಯ ವಿಸಂಯೋಜನವಾದ ಮೇಲೆಯೇ ಆಗುತ್ತದೆಂಬ ನಿಯಮ ಕೆಲವು ಅಚಾರ್ಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, ಕೆಲವರು ನಿಯಮ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಕ್ಷಯೋಪಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಅಪ್ರಶಸ್ತ ಉಪಶಮವಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಗೆ ವಿಸಂಯೋಜನವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಕ್ಷಾಯಿಕ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿದೆ ಆದ ಮೊದಲು ಅನಂತಾನುಬಂಧಿಯ ವಿಸಂಯೋಜನವಾದ ಮೇಲೆಯೇ ಆಗುತ್ತದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಉಪಶಮ ಹಾಗೂ ಕ್ಷಯೋಪಶಮ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅನಂತಾನುಬಂಧಿಯ ವಿಸಂಯೋಜನದಿಂದ ಸತ್ತಾದ ನಾಶವಾಗುವುದು, ಅವನು ಪುನಃ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದಲ್ಲಿ ಬಂದರೆ ಅನಂತಾನುಬಂಧಿಯ ಬಂಧವಾಗುವುದು, ಅಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಅದರ ಸತ್ತಾದ ಸದ್ಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಕ್ಷಾಯಿಕ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದಲ್ಲಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ, ಆದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಅನಂತಾನುಬಂಧಿಯ ಸತ್ತಾವು ಎಂದೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷವಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಅನಂತಾನುಬಂಧಿಯಂತೂ ಚಾರಿತ್ರಮೋಹದ ಪ್ರಕೃತಿಯಿದ್ದು ಅದು ಚಾರಿತ್ರದ ಘಾತ ಮಾಡುವುದೇ, ಇದರಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಘಾತವು ಹೇಗೆ ಸಂಭವವಿದೆ ?

ಉತ್ತರ : ಅನಂತಾನುಬಂಧಿಯ ಉದಯದಿಂದ ಕ್ರೋಧಾದಿರೂಪದ ಪರಿಣಾಮಗಳಾಗುತ್ತವೆ, ಯಾವ ಆತತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ: ಆದುದರಿಂದ ಅನಂತಾನುಬಂಧಿಯ ಚಾರಿತ್ರದ ಘಾತವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಘಾತ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದಂತೂ ಹೀಗೆಯೇ ಇದೆ, ಆದರೆ ಅನಂತಾನುಬಂಧಿಯ ಉದಯದಿಂದ ಹೇಗೆ ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳಾಗುತ್ತವೆ ಹಾಗೆ ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾದ ಮೇಲೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ನಿಮಿತ್ತ-ನೈಮಿತ್ತಿಕತನವು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ತ್ರಸತನದ ಘಾತಕವಂತೂ ಸ್ಥಾವರ ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಇದೆ, ಆದರೆ ತ್ರಸತನವಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಏಕೇಂದ್ರಿಯ ಜಾತಿಯ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಉದಯ ಕೂಡ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ, ಆದುದರಿಂದ ಉಪಚಾರದಿಂದ ಏಕೇಂದ್ರಿಯ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಕೂಡ ತ್ರಸತನದ ಘಾತಕತನವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ ದೋಷವಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಘಾತಕವಂತೂ ದರ್ಶನಮೋಹವಿದೆ, ಆದರೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಅನಂತಾನುಬಂಧಿ ಕಷಾಯಗಳ ಉದಯ ಕೂಡ ಇರುವುದಿಲ್ಲ, ಆದುದರಿಂದ ಉಪಚಾರದಿಂದ ಅನಂತಾನುಬಂಧಿಗೆ ಕೂಡ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಘಾತಕವೆಂದು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ದೋಷವಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಅನಂತಾನುಬಂಧಿ ಕೂಡ ಚಾರಿತ್ರದ ಘಾತವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಇದರ ನಾಶವಾದ ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಚಾರಿತ್ರವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಿರಿ. ಅಸಂಯತ ಗಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಸಂಯಮವನ್ನು ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳುವಿರಿ ?

ಉತ್ತರ : ಅನಂತಾನುಬಂಧಿ ಮೊದಲಾದ ಭೇದಗಳಿವೆ ಅವು ತೀವ್ರ-ಮಂದಕಷಾಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಇಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗೆ ತೀವ್ರಕಷಾಯವಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಮಂದಕಷಾಯವಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಅನಂತಾನುಬಂಧಿ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕರ ಉದಯವು ಯುಗಪತ್ ಇರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕರ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸ್ಪರ್ಧಕಗಳನ್ನು ಸಮಾನವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಅನಂತಾನುಬಂಧಿಯ ಜತೆಗೆ ಅಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ತೀವ್ರ ಉದಯವು ಹೇಗೆ ಇರುವುದು

ಹಾಗೆ ಅದರ ಅಭಾವದಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷತೆಯಿದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಜತೆಗೆ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ಸಂಜ್ಞಲನದ ಉದಯವು ಹೇಗೆ ಇರುವುದು ಹಾಗೆ ಅದರ ಅಭಾವದಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಜತೆಗೆ ಹೇಗೆ ಸಂಜ್ಞಲನದ ಉದಯವಿದೆ, ಹಾಗೆ ಕೇವಲ ಸಂಜ್ಞಲನದ ಉದಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅನಂತಾನುಬಂಧಿಯ ಅಭಾವದಲ್ಲಿ ಕಷಾಯಗಳ ಮಂದತೆಯಂತೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಇರುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ಚಾರಿತ್ರವೆಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೀತುಳ್ಳವಷ್ಟು ಮಂದತೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಕಷಾಯಗಳ ಸ್ಥಾನವು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಲೋಕಪ್ರಮಾಣವಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ ಪೂರ್ವಸ್ಥಾನದಿಂದ ಉತ್ತರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಂದತೆಯು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಆ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮಾರ್ಗದಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಮೊದಲಿನ ಬಹಳಷ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಅಸಂಯಮರೂಪವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ, ಪುನಃ ಎಷ್ಟೋ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ವೇಶಸಂಯಮರೂಪವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ, ಪುನಃ ಎಷ್ಟೋ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಸಕಲಸಂಯಮರೂಪವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಿಂದ ಹಿಡಿದು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದವರೆಗೆ ಯಾವ ಕಷಾಯದ ಸ್ಥಾನಗಳಿರುತ್ತವೆ ಅವೆಲ್ಲವು ಅಸಂಯಮಿಗೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಕಷಾಯಗಳ ಮಂದತೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಕೂಡ ಚಾರಿತ್ರವೆಂಬ ಹೆಸರು ಪಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದ ಕಷಾಯಗಳ ಕೆಂದಂವಿಕೆಯು ಅದು ಚಾರಿತ್ರದ ಅಂಶವಿದ್ದರೂ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಎಲ್ಲಿ ಯಾವುದರಿಂದ ಶ್ರಾವಕಧರ್ಮ ಅಥವಾ ಮುನಿಧರ್ಮದ ಅಂಗೀಕಾರವಾಗುವಂತೆ ಕಷಾಯಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತವೆಯೋ ಅದುವೇ ಚಾರಿತ್ರವೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅಸಂಯತ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಕಷಾಯಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಅಸಂಯಮವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಕಷಾಯಗಳ ಹೀನತೆ-ಅಧಿಕತೆಯಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರವಂತ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ ಸಕಲಸಂಯಮವೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನೇ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಮೊದಲಾದ ಅಸಂಯತದವರೆಗಿನ ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಂಯಮವೆಂಬ ಹೆಸರು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ ಅಸಂಯಮದ ಸಮಾನತೆಯಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಅನಂತಾನುಬಂಧಿಯು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಘಾತಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಅದರ ಉದಯವಾದ ಮೇಲೆ ಜೀವನು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಸಾಸಾದನ ಗುಣಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೇಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೀತುಳ್ಳತ್ತಾನೆ ?

ಉತ್ತರ : ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಮನುಷ್ಯಪರ್ಯಾಯದ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ತೀವ್ರ ರೋಗವು ಪ್ರಕಟವಾದರೆ ಅವನಿಗೆ ಮನುಷ್ಯಪರ್ಯಾಯವನ್ನು ಬಿಡುವಂಥವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯತನವು ದೂರವಾದ ಮೇಲೆ ದೇವಪರ್ಯಾಯವಾಗುವುದು, ಅದಂತೂ ರೋಗದ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಆಯುವೇ ಇದೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಮ್ಯಕ್ಗ್ರಂಥಿಗಳಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಅನಂತಾನುಬಂಧಿಯು ಉದಯವು ಪ್ರಕಟವಾದರೆ ಅದನ್ನು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ವಿರೋಧಕವಾದ ಸಾಸಾದನವೆನ್ನುವರು. ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಅಭಾವವಾದ ಮೇಲೆ ವಿಂಥಾತ್ವವಾಗುತ್ತದೆ, ಅದಂತೂ ಸಾಸಾದನದಲ್ಲಿ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಉಪಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ್ದೇ ಕಾಲವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾದ ಮೇಲೆ ಅನಂತಾನುಬಂಧಿ ಚತುಷ್ಟಯದ ಅವಸ್ಥೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಅದುದರಿಂದ ಏಕು ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ಉಪಶಮಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವರ್ಗಣಾದಲ್ಲಿ ಆರು ಭೇದ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ, ಅವು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರವಿವೆ ?

ಉತ್ತರ : ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಭೇದಗಳಂತೂ ಮೂರೇ ಇವೆ. ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಅಭಾವರೂಪವಾಗಿ ವಿಂಥಾತ್ವವಿದೆ. ಎರಡರ ಮಿಶ್ರಭಾವವು ಅದು ಮಿಶ್ರವಿದೆ. ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಘಾತಕವಾದ ಭಾವವು ಅದು ಸಾಸಾದನವಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವರ್ಗಣಾದಿಂದ ಜೀವದ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಆರು ಭೇದಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟವಾಗಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದರೆ ಅವನನ್ನು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ-ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದೆಂದು ಯಾರೋ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇದು ಅಸತ್ಯವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅಭವ್ಯನಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅದರ ಸದ್ಭಾವವು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ-ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಕೂಡ ಅಶುದ್ಧವಿದೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಯಮವರ್ಗಣಾದಲ್ಲಿ ಅಸಂಯಮ ಹೇಳಿದೆ, ಭವ್ಯವರ್ಗಣಾದಲ್ಲಿ ಅಭವ್ಯ ಹೇಳಿದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವರ್ಗಣಾದಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವನ್ನು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಭೇದವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಅದಷ್ಟೋ ಜೀವರಂಗಳಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಅಭಾವವು ಭಾಸವಾಗುವುದು, ಅಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆಯೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವರ್ಗಣಾದಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಾಸಾದನ ಮತ್ತು ಮಿಶ್ರ ಕೂಡ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಭೇದಗಳಲ್ಲ. ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಭೇದಗಳು ಮೂರೇ ಇವೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ ಉಪಶಮ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಉಪಶಮ ಮೊದಲಾದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಹೇಳಿದೆ, ಆದರೆ ಕರ್ಮದ ಉಪಶಮಾದಿಗಳು ಇದನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮೊದಲಂತೂ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವ ಉದ್ಯಮ ಮಾಡಬೇಕು, ಅದರ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಕರ್ಮದ ಉಪಶಮಾದಿಗಳು ತಾನಾಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತವೆ, ಆಗ ಇವನಿಗೆ ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧೆಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆಯೆಂದೂ ತಿಳಿಯುವುದು.

ಹೀಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಭೇದಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವನದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಲಾಯಿತು.

ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವನದ ಎಂಟು ಅಂಗಗಳು

ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವನದಲ್ಲಿ ನಿಸ್ಶಂಕಿತತ್ವ, ನಿಕಾಂಕ್ಷಿತತ್ವ, ನಿರ್ವಿಚಿಕ್ತತ್ವ, ಅಮೂಢದೃಷ್ಟಿತ್ವ, ಉಪಬೃಂಹಣ, ಸ್ಥಿತಿಕರಣ, ಪ್ರಭಾವನೆ ಮತ್ತು ವಾತ್ಸಲ್ಯವೆಂದು ಎಂಟು ಅಂಗಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಭಯದ ಅಭಾವ ಅಥವಾ ತತ್ತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಶಯದ ಅಭಾವವು ಅದು ನಿಸ್ಶಂಕಿತತ್ವವಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗರೂಪವಾದ ಇಚ್ಛೆಯ ಅಭಾವವು ಅದು ನಿಕಾಂಕ್ಷಿತತ್ವವಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷ ರೂಪವಾದ ಗ್ಲಾನಿಯ ಅಭಾವವು ಅದು ನಿರ್ವಿಚಿಕ್ತತ್ವವಿದೆ. ಅದರಂತೆ ತತ್ತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ದೇವಾದಿಕರಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಥಾ ಪ್ರತೀತಿರೂಪವಾದ ಮೋಹದ ಅಭಾವವು ಅದು ಅಮೂಢದೃಷ್ಟಿತ್ವವಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಆತ್ಮಧರ್ಮದ ಹಾಗೂ ಜಿನಧರ್ಮದ ವೃದ್ಧಿ ಮಾಡುವುದರ ಹೆಸರು ಉಪಬೃಂಹಣವಿದೆ, ಇದೇ ಅಂಗದ ಹೆಸರನ್ನು ಉಪಗೂಹನವೆಂದೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ; ಅಲ್ಲಿ ಅದರ ಅರ್ಥವು ಧರ್ಮಾತ್ಮ ಜೀವರಂಗಳ ದೋಷವನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ರಂತೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಜಿನಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಮತ್ತು ಇತರರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವುದು ಅದು ಸ್ಥಿತಿಕರಣವಿದೆ. ಅದರಂತೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪದ ಮತ್ತು ಜಿನಧರ್ಮದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡುವುದು ಅದು ಪ್ರಭಾವನೆಯೆನಿಸಿತು. ಅದರಂತೆ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಜಿನಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಾತ್ಮ ಜೀವರಂಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಯ ಭಾವವು ಅದು ವಾತ್ಸಲ್ಯವಿದೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಎಂಟು ಅಂಗಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಮನುಷ್ಯನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಕೈ-ಕಾಲು ಮೊದಲಾದ ಅಂಗಗಳಿವೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇವು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಅಂಗಗಳಿವೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಅದಷ್ಟೋ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಜೀವರಂಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಭಯ, ಇಚ್ಛೆ, ಗ್ಲಾನಿ ಮೊದಲಾದವು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ಅದಷ್ಟೋ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ನಿಸ್ಶಂಕಿತ ಮೊದಲಾದ ಅಂಗಗಳು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಅಂಗಗಳೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳುವಿರಿ ?

ಉತ್ತರ : ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಕೈ-ಕಾಲು ಮೊದಲಾದವು ಮನುಷ್ಯ-ಶರೀರದ ಅಂಗಗಳೆಂದೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ; ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮನುಷ್ಯರೆಂತೂ ಕೈ-ಕಾಲು ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅಂಗಗಳು ಇಲ್ಲದವರಿರುವರು, ಅಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರವೆಂದೆಂತೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಆ ಅಂಗಗಳಿಲ್ಲದೆ ಆ ಶರೀರವು ಶೋಭಾಯವನವೂ, ಪೂರ್ಣಕಾರ್ಯಕಾರಿಯೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕ್ಕೆ ನಿಶಂಕಿತ ಮೊದಲಾದ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ; ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಿಯ ನಿಶಂಕಿತತ್ವ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಅಂಗವಿಲ್ಲದವನೂ ಇರುವನು, ಅದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದೆಂತೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಆ ಅಂಗಗಳಿಲ್ಲದೆ ಅದು ನಿರ್ವಹಣಾ ಹಾಗೂ ಸಂಪೂರ್ಣಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಕೋತಿಗೆ ಕೂಡ ಕೈ-ಕಾಲು ಮೊದಲಾದ ಅಂಗಗಳಿರುತ್ತವೆ, ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಇರುವಂತೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ವಿಧ್ಯಾದ್ಯಷ್ಟಿಗಳಿಗೆ ಕೂಡ ವ್ಯವಹಾರ ರೂಪದ ನಿಶಂಕಿತ ಮೊದಲಾದ ಅಂಗಗಳಿರುತ್ತವೆ, ಆದರೆ ನಿಶ್ಚಯದ ಸಾಪೇಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಇರುವಂತೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಮ್ಯಕ್ಗರ್ಹನದ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ದೋಷಗಳು.

ಆದರಂತೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಶಂಕಾದಿಗಳು, ಎಂಟು ಮದಗಳು, ಮೂರು ಮೂಢತೆಗಳು, ಆರು ಅನಾಯತನಗಳೆಂದೂ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ದೋಷಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಇವು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಂದಾದರೂ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಒಂದಿಷ್ಟು ದೋಷವು ತಗಲುವುದು, ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ಸರ್ವಥಾ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಮಲಿನವೇ ಆಗುತ್ತದೆಯೆಂದೂ ತಿಳಿಯುವುದು. ಬಹು .... ..

ಈ ಪ್ರಕಾರ ೫ ನೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಪ್ರಕಾಶಕನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ನೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಸ್ವರೂಪ
ನೆಂಬ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಉಪಲಬ್ಧ ಭಾಗವು
ಸಮಾಪ್ತನಾಯಿತು.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ-೧

ರಹಸ್ಯಪೂರ್ಣ ಪತ್ರ

[ಆಚಾರ್ಯಕಲ್ಪ ಪಂಡಿತ ಟೋಡರಮಲ್ಲರು ಬರೆದುದು]

ಸಿದ್ಧಶ್ರೀ ಮಂಜುನಗರ ಮಹಾಶುಭಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಸದ್ಗುಣ ಬಂಧುಗಳೂ, ಅನೇಕ ಉಪಮಾ-ಯುಕ್ತರೂ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮರಸದ ಅಭಿರುಚಿಯುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಶ್ರೀ ಖಾನಚಂದ, ಗಂಗಾಧರ, ಶ್ರೀಪಾಲ, ಸಿದ್ಧಾ-ರಥದಾಸ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತ ಸಾಧರ್ಮಿಸೋದರರು ಟೋಡರಮಲ್ಲರ ಶ್ರೀ ಪ್ರಮುಖ ವಿನಯ ಶಬ್ದವನ್ನು ಅವಧರಿಸಬೇಕು.

ಇಲ್ಲಿ ಯಥಾಸಂಭವ ಆನಂದವಿದೆ, ತಮ್ಮ ಚಿದಾನಂದಘನದ ಅನುಭವದಿಂದ ಸಹಜಾನಂದದ ವೃದ್ಧಿ-ಯನ್ನವೇಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅಪರಂಚ ತಮ್ಮ ಒಂದು ಪತ್ರವು ಸಹೋದರರಾದ ಶ್ರೀ ರಾಮಸಿಂಹ ಭುವಾನೀದಾಸರಲ್ಲಿ ಬಂದಿತ್ತು. ಅದರ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಅನ್ಯಸಾಧರ್ಮಿಗಳು ಜಹಾನಾಬಾದದಿಂದ ನನಗೆ ಬರೆದಿದ್ದರು.

ಆದುದರಿಂದ ಸೋದರರೇ ! ಇಂಥ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮಂಥವರೇ ಬರೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮರಸದ ರಸಿಕರು ತೀರ ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವಾತ್ಮಾನುಭವದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವವರು ಧನ್ಯ-ರಿದ್ದಾರೆ, ಅದನ್ನೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ, -

ತತ್ಪತಿ ಪ್ರೀತಿಚಿತ್ತೇನ ಯೇನ ವಾರ್ತಾಪಿ ಹಿ ಶ್ರುತಾ |
ನಿಶ್ಚಿತಂ ಸ ಭನೇದ್ಭವ್ಯೋ ಭಾವಿನಿರ್ವಾಣ ಭಾಜನಮ್ || ಪದ್ಮನಂದೀಪಂಚವಿಂಶತಿಕೆ-
ನಕತ್ಪಾಶೇತಿ-೨೩

ಅರ್ಥ : ಯಾರು ಪ್ರಸನ್ನ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಈ ಚೈತನ್ಯಸ್ವರೂಪನಾದ ಆತ್ಮನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದಾರೆ ಅವರು ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಭವ್ಯರಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷದ ಪಾತ್ರರಿದ್ದಾರೆ.

ಆದುದರಿಂದ ಸೋದರರೇ ! ತಾವು ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದ್ದೀರಿ ಅವುಗಳ ಉತ್ತರವನ್ನು ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಬಂದಿಷ್ಟು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ ಅವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಮತ್ತು ಆಗಮದ ಸಾರಯುಕ್ತ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚರ್ಚೆ-ಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪ್ರವಚನವೇ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಬರೆಯುತ್ತಿರಬೇಕು, ಭೆಟ್ಟಿಯಂತೂ ಯಾವಾಗ ಆಗುವುದು. ಆಗ ಆಗುವುದು. ಮತ್ತು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸ್ವರೂಪಾನುಭವದ ಅಭ್ಯಾಸವು ನಡೆಯುತ್ತಿರಲಿ ಶ್ರೀರಸ್ತು.

ಈಗ ಸ್ವಾನುಭವ ದಶೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ-ಸರೋಕ್ಷ ನೊದಲಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಉತ್ತರವನ್ನು ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ.

ಮೊದಲು ಸ್ವಾನುಭವದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ನಿಮಿತ್ತಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ.

ಜೀವ ಪದಾರ್ಥವು ಅನಾದಿಯಿಂದ ವಿಧ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯಿದೆ. ಸ್ವ-ಪರದ ಯಥಾರ್ಥರೂಪದಿಂದ ವಿಪರೀತವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಹೆಸರೂ ವಿಧ್ಯಾತ್ಮವಿದೆ. ಮತ್ತು ಯಾವಾಗ ಯಾವುದೇ ಜೀವನಿಗೆ ದರ್ಶನಮೋಹದ ಉಪಶಮ-ಕ್ಷಯ-ಕ್ಷಯೋಪಶಮದಿಂದ ಸ್ವ-ಪರದ ಯಥಾರ್ಥ ಶ್ರದ್ಧಾರೂಪದ ತತ್ಪಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುವುದು ಆಗ ಜೀವನಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗುತ್ತದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಸ್ವ-ಪರದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಶ್ರದ್ಧೆಯರೂಪದ ನಿಶ್ಚಯಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಗರ್ಭಿತವಿದೆ.

ಒಂದು ವೇಳೆ ಸ್ವ-ಪರದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಜಿನಾಗಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಆ ದೇವ-ಗುರು-ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಸಪ್ತತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಅನ್ಯಮತಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ದೇವಾದಿಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ತತ್ಪಾಂಡಿಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸದಿದ್ದರೆ ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಕೇವಲ ವ್ಯವಹಾರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಯುಂಟು

ಹೆಸರನ್ನೂ ಪಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಸ್ವ-ಪರದ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನ ಸಹಿತ ಯಾವ ತತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗುವುದು ಅದನ್ನೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಹೀಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಆ ಜ್ಞಾನವು ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ ಹಾಗೂ ಆರನೆಯದಾದ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೂಲಕ ಕ್ಷಯೋಪಶಮರೂಪವಾದ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದಶೆಯಲ್ಲಿ ಕುಮತಿ-ಕುಶ್ರುತಿರೂಪವಾಗುತ್ತಲಿತ್ತು ಅದೇ ಜ್ಞಾನವು ಈಗ ಮತಿ-ಶ್ರುತರೂಪದ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ. ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಯಂ ಯಾವುದನ್ನೆಷ್ಟು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಆ ತಿಳಿಯುವಿಕೆಯೆಲ್ಲವೂ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನರೂಪವಿದೆ.

ಒಂದು ವೇಳೆ ಎಲ್ಲಾದರೂ ಘಟಿ-ಪಟಿ ಮೊದಲಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಅಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ತಿಳಿದರೂ ಅದು ಅವರಣ ಜನ್ಯವಾದ ಔದಯಿಕ ಅಜ್ಞಾನಭಾವವಿದೆ. ಆ ಕ್ಷಯೋಪಶಮರೂಪವಾದ ಪ್ರಕಟಿ ಜ್ಞಾನವಂತೂ ಎಲ್ಲವೂ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನವೇ ಇದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ವಿಪರೀತರೂಪವಾಗಿ ಸಾಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನವು ಕೇವಲಜ್ಞಾನದ ಅಂಶವಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಮೇಘವಾಲೆಯಂ ವಿಲಯವಾದ ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಕಾಶವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ ಅದಲ್ಲವು ಪ್ರಕಾಶದ ಅಂಶವಿದೆ.

ಯಾವ ಜ್ಞಾನವು ಮತಿ-ಶ್ರುತರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ ಅದೇ ಜ್ಞಾನವು ಬೆಳೆಯುತ್ತ-ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಕೇವಲಜ್ಞಾನರೂಪವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದಂತೂ ಒಂದು ಜಾತಿಯಿದೆ.

ಈ ಸಮ್ಯಗ್ತ್ವಿಯ ಪರಿಣಾಮವು ಸವಿಕಲ್ಪ ಹಾಗೂ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪರೂಪವಾಗಿ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪರಿಣಾಮವು ವಿಷಯ-ಕಷಾಯಗಳ ರೂಪವಾಗಿ ಮತ್ತು ಪೂಜೆ, ದಾನ, ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು ಸವಿಕಲ್ಪರೂಪವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಶುಭಾಶುಭರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಂಡು ಕೊಳ್ಳುವುದು ?

ಉತ್ತರ : ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಒಬ್ಬ ಗುಮಾಸ್ತನು ಒಡೆಯನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ, ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತನ್ನದೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ, ಹರ್ಷ-ವಿಷಾದಗಳಿಗೂ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಆ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ತನ್ನ ಹಾಗೂ ಒಡೆಯನ ಭಿನ್ನತೆಯ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಇದು ನನ್ನ ಕಾರ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ. ಇಂಥ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವ ಗುಮಾಸ್ತನು ಒಡೆಯನಿದ್ದಾನೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವನು ಒಡೆಯನ ಧನವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ ತನ್ನದೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿದರೆ ಗುಮಾಸ್ತನು ಕಳ್ಳನಿರುವನು. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಕರ್ಮೋದಯ ಜನ್ಯ ಶುಭಾಶುಭರೂಪದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ತದ್ರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದರೂ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಇದು ನನ್ನ ಕಾರ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಶರೀರಾಶ್ರಿತವಾದ ವ್ರತ-ಸಂಯಮಗಳನ್ನು ಕೂಡ ತನ್ನದೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿದರೆ ವಿಧ್ಯಾದ್ಯಷ್ಟಿಯಿರುವನು. ಆದುದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಸವಿಕಲ್ಪ ಪರಿಣಾಮಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ಈಗ ಸವಿಕಲ್ಪದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಪರಿಣಾಮವಾಗುವ ವಿಧಾನ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅದೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಿಯಂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸ್ವರೂಪದ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಲು ಉದ್ಯತನಾಗುತ್ತಾನೆ ಆಗ ಮೊದಲು ಸ್ವರೂಪದ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನ ಮಾಡುವನು; ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಕರ್ಮ-ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮ-ಭಾವಕರ್ಮಗಳಿಂದ ರಹಿತ ಕೇವಲ ಚೈತನ್ಯ-ಚಮತ್ಕಾರ ಮಾತ್ರವೆಂದು ತಿಳಿಯುವನು; ಅನಂತರ ಪರದ ವಿಚಾರವೂ ಹೊರಟು ಹೋಗಿ ಸ್ವಾತ್ಮವಿಚಾರವೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ; ಆಗ ನಿಜಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರ ಅಹಂಭುದ್ಧಿ ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ನಾನು ಚಿದಾನಂದನಿದ್ದೇನೆ, ಶುದ್ಧನಿದ್ದೇನೆ, ಸಿದ್ಧನಿದ್ದೇನೆಂಬ ವಿಚಾರಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಅನಂದತರಂಗಗಳೇಳುತ್ತವೆ; ರೋಮಾಂಚವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ; ಆದಾದ ನಂತರ ಇಂಥ ವಿಚಾರಗಳೂ ಹೊರಟು

ಹೋಗಿ ಕೇವಲ ಚಿನ್ಮಾತ್ರಸ್ವರೂಪವು ಭಾಸವಾಗತೊಡಗುವುದು; ಆಗ ಸಮಸ್ತ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಆ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಏಕಾಗ್ರವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವವು; ಆಗ ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳ ಹಾಗೂ ನಯ-ಪ್ರವಾಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವಿಚಾರ ಕೂಡ ವಿಲಯವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಆ ಸವಿಕಲ್ಪದಿಂದ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದ ಚೈತನ್ಯಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯಾಪ್ಯ-ವ್ಯಾಪಕರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವನು ಆಗ ಧ್ಯಾನ-ಧ್ಯೇಯತನವೂ ದೂರವಾಗಿ ಬಿಡುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಇಂಥ ದಶೆಯ ಹೆಸರು ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಅನುಭವವಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮನಯಚಕ್ರವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಯೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.-

ತಚ್ಚಾಣೇಶನಕಾಲೇ ಸಮಯಂ ಬುಜ್ಜೇ ಹಿ ಜುತಿ ಮಗ್ಗೀಣ |
 ನೋ ಆರಾಣಸನಯೇ ಪಚ್ಚಕ್ವೋ ಅಣುಹವೋ ಜಮ್ಲಾ || ೨೬೬ ||

ಅರ್ಥ : ತತ್ತ್ವದ ಅವಲೋಕನದ-ಅನ್ವೇಷಣದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಯ ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನನ್ನು ಯಂತ್ರ ಎಂದರೆ ನಯ-ಪ್ರವಾಣಗಳ ಮೂಲಕ ಮೊದಲು ತಿಳಿಯುವುದು. ಅನಂತರ ಆರಾಧನ ಸಮಯವಾದ ಆ ಅನುಭವದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಯ-ಪ್ರವಾಣಗಳೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಭವವಿದೆ.

ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ರತ್ನಹಾರವನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿಕಲ್ಪ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಯಾವಾಗ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ, ಆಗ ವಿಕಲ್ಪವಿರುವುದಿಲ್ಲ-ಧರಿಸಿದುದರ ಆನಂದವೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸವಿಕಲ್ಪದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪದ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತು ಯಾವ ಜ್ಞಾನವು ಐದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಹಾಗೂ ಆರನೆಯದಾದ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೂಲಕ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಆ ಜ್ಞಾನವು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಆಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ಈ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಸ್ವರೂಪ ಸನ್ಮುಖವಾಯಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಜ್ಞಾನವು ಕ್ಷಯೋಪಶಮರೂಪವಿರುವುದರಿಂದ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಜ್ಞೇಯವನ್ನೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ, ಆ ಜ್ಞಾನವು ಸ್ವರೂಪ ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿದಾಗ ಅನ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ನಿಂತು ಹೋಗುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯದೊಳಗೆ ಶಬ್ದ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ವಿಕಾರಗಳಾದರೂ ಸ್ವರೂಪ ಧ್ಯಾನಿಗೆ ಯಾವುದರ ಎಚ್ಚರವಿಲ್ಲದಂಥ ದಶೆಯಾಗುವುದು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮತಿಜ್ಞಾನವು ಕೂಡ ಸ್ವರೂಪ ಸನ್ಮುಖವಾಗುವುದು. ಮತ್ತು ನಯಾದಿಗಳ ವಿಚಾರವು ದೂರವಾದ ವೇಲೆ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನವು ಕೂಡ ಸ್ವರೂಪಸನ್ಮುಖವಾಗುವುದು.

ಇಂಥ ವರ್ಣನೆಯು ಸಮಯಸಾರದ ಟೀಕೆಯಾದ ಅತ್ಯುಪಾತಿಯಲ್ಲಿದೆ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಾವಲೋಕನಾದಿಗಳಲ್ಲೂ ಇದೆ. ಆದುದರಿಂದ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪವಾದ ಅನುಭವವನ್ನು ಅತೀಂದ್ರಿಯವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ಪರ್ಶ, ರಸ, ಗಂಧ, ವರ್ಣ, ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಅದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಧರ್ಮವಿದ್ದು ಅದು ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಅನೇಕ ವಿಕಲ್ಪಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಅದು ಮನಸ್ಸಿನ ಧರ್ಮವಿದ್ದು ಅದು ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಯಾವ ಜ್ಞಾನವು ಇಂದ್ರಿಯ-ಮನದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಅದೇ ಜ್ಞಾನವು ಈಗ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅತೀಂದ್ರಿಯವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಆದರಂತೆ ಈ ಸ್ವಾನುಭವವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನ ಮೂಲಕ ಆದುದೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಮತಿಜ್ಞಾನ-ಶ್ರುತಜ್ಞಾನಗಳೇ ಇವೆ, ಬೇರೆ ಯಾವ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲ.

ಮತಿ-ಶ್ರುತಜ್ಞಾನಗಳು ಇಂದ್ರಿಯ-ಮನಸ್ಸಿನ ಅವಲಂಬನವಿಲ್ಲದೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ, ಆದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಂದಂತೂ ಅಭಾವವೇ ಇದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯವು ಮೂರ್ತಿಗಳ ಪದಾರ್ಥಗಳೇ ಇವೆ. ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಮನಜ್ಞಾನವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಷಯವು ಅಮೂರ್ತಿಗಳ ಪದಾರ್ಥವೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಮನ-

ಸ್ಥಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪರಿಣಾಮವು ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಏಕಾಗ್ರವಾಗಿ ಅನ್ಯ ಚಿಂತೆಯ ನಿರೋಧ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಮನಮೂಲಕವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. 'ಏಕಾಗ್ರಚಿಂತಾನಿರೋಧೋ ಧ್ಯಾನಮ್' ಇಂಥ ಧ್ಯಾನದ ಲಕ್ಷಣವೂ ಇಂಥ ಅನುಭವದಶೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಭವವಿದೆ.

ಅದರಂತೆ ಸಮಯಸಾರ ನಾಟಕದ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ,-

ವಸ್ತು ನಿಚಾರತ ಧ್ಯಾನಶೈ, ಮನ ಸಾನ್ಯೈ ವಿಶ್ರಾಂತು |
ರಸ ಸ್ವಾದತ ಸುಖ ಉಪಜೈ, ಅನುಭವಯಾಕೌ ನಾಮ ||

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪರಿಣಾಮವು ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯೇ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸದಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವಾನುಭವವನ್ನು ಮನಜನಿತವೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ; ಆದುದರಿಂದ ಅತೀಂದ್ರಿಯವೆಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮನಜನಿತವೆಂದೂ ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲ, ವಿವಕ್ಷಾ ಭೇದವಿದೆ.

ಅದರಂತೆ 'ಆತ್ಮನು ಅತೀಂದ್ರಿಯನಿರುವುದರಿಂದ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಮೂಲಕವೇ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ' ಎಂದು ತಾವು ಬರೆದಿದ್ದೀರಿ; ಆದರೆ ಸೋದರರೇ! ಮನವು ಅಮೂರ್ತಿಕವನ್ನೂ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಮತಿ-ಶ್ರುತಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯವು ಸರ್ವದ್ರವ್ಯವೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವಿಧಾನವಿದೆ,-

'ಮತಿಶ್ರುತಯೋರ್ನಿಬಂಧೋ ದ್ರವ್ಯೇಷ್ಟಸರ್ವಪರ್ಯಾಯೇಷು |' -೧-೨೬

ಅದರಂತೆ ತಾವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ-ಪರೋಕ್ಷದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದ್ದೀರಿ; ಆದರೆ ಸೋದರರೇ! ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ-ಪರೋಕ್ಷಗಳು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಭೇದಗಳಿಲ್ಲ. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಸಮಾನ ಕ್ಷಯಿಕ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ, ಆದುದರಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಕೇವಲ ಯಥಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆಯ ರೂಪವೇ ಇದೆ. ಅವನು (ಜೀವನು) ಶುಭಾಶುಭಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಲೂ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ 'ನಿಶ್ಚಯಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿದೆ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಪರೋಕ್ಷವಿದೆ'ಯೆಂದೂ ತಾವು ಬರೆದಿದ್ದೀರಿ, ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಇಲ್ಲ. ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಲ್ಲಂತೂ ಮೂರು ಭೇದಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಶಮಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಕ್ಷಾಯಿಕ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ನಿರ್ವಲವಿವೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಉದಯದಿಂದ ರಹಿತವಿವೆ, ಇನ್ನು ಕ್ಷಯೋಪಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಸಮಲವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಮೋಹನೀಯದ ಉದಯದಿಂದ ಸಹಿತವಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ-ಪರೋಕ್ಷದ ಯಾವ ಭೇದಗಳೂ ಇಲ್ಲ.

ಕ್ಷಾಯಿಕ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಯು ಶುಭಾಶುಭರೂಪದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವಾಗ ಮತ್ತು ಸ್ವಾನುಭವರೂಪದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವಾಗ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಗುಣವಂತೂ ಸಮಾನವೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ-ಪರೋಕ್ಷವೆಂಬ ಭೇದವನ್ನಿಸಬಾರದು.

ಅದರಂತೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ-ಪರೋಕ್ಷಗಳೆಂಬ ಭೇದಗಳಿದ್ದು ಅದು ಪ್ರಮಾಣ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನವಿದೆ, ಅದುದರಿಂದ ಮತಿಜ್ಞಾನ-ಶ್ರುತಜ್ಞಾನಗಳಂತೂ ಪರೋಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣವಿವೆ, ಅವಧಿ-ಮನಃಪರ್ಯಾಯ-ಕೇವಲಜ್ಞಾನಗಳು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣವಿವೆ. 'ಆದ್ಯೇ ಪರೋಕ್ಷಂ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮನೈತ್' (ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರ ಅ.೧, ಸೂತ್ರ ೧೧-೧೨) ಎಂದು ಸೂತ್ರದ ವಚನವಿದೆ. ಅದರಂತೆ ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಸ್ವಷ್ಟ ಪ್ರತಿಭಾಸಾತ್ಮಕಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಸ್ಪಷ್ಟಂ ಪರೋಕ್ಷ |' ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ-ಪರೋಕ್ಷದ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಯಾವ ಜ್ಞಾನವು ತನ್ನ ವಿಷಯವನ್ನು ನಿರ್ವಲರೂಪದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದು ಅದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿದೆ ಮತ್ತು ಯಾವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಅದು ಪರೋ-

ಕ್ಷವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಮತಿಜ್ಞಾನ-ಶ್ರುತಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯಗಳಂತೂ ವಿಫಲವಾಗಿದ್ದರೂ ಒಂದೂ ಜ್ಞೇಯವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಪರೋಕ್ಷವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಮತ್ತು ಅವಧಿ-ಮನಃಪರ್ಯಾಯ ಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯಗಳು ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಏಕದೇಶ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿವೆ ಮತ್ತು ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ಎಲ್ಲ ಜ್ಞೇಯಗಳನ್ನು ಸ್ವಯಂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಸರ್ವಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿದೆ.

ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪರವಾರ್ಥಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಸಾಂವ್ಯವಹಾರಿಕ ಪತ್ಯಕ್ಷವೆಂದು ಎರಡು ಭೇದಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅವಧಿ, ಮನಃಪರ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಕೇವಲಜ್ಞಾನಗಳಂತೂ ಸ್ಪಷ್ಟ ಪ್ರತಿಭಾಸರೂಪವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಪಾರವಾರ್ಥಿಕ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿವೆ. ಅದರಂತೆ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ವರ್ಣಾದಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ, ಆಗ ಇವನು ವರ್ಣಾದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಿಳಿದೆ'ನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, ಅಲ್ಲಿ ಏಕದೇಶ ನಿರ್ಮಲತೆಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಇವನ್ನು ಸಾಂವ್ಯವಹಾರಿಕ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಿಶ್ರವರ್ಣಗಳಿದ್ದು ಅವನ್ನು ಕಣ್ಣುಗಳ ಮೂಲಕ ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಿಂದ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಆದುದರಿಂದ ಇವನ್ನು ಪರವಾರ್ಥ-ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಅದರಂತೆ ಪರೋಕ್ಷ ಪ್ರವಣಾದಲ್ಲಿ ಸ್ಮೃತಿ, ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾನ, ತರ್ಕ, ಅನುಮಾನ ಮತ್ತು ಆಗಮವೆಂದು ಐದು ಭೇದಗಳಿವೆ.

ಅಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಸ್ತುವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿತ್ತು ಅದನ್ನು ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ಮೃತಿಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ದೃಷ್ಟಾಂತದ ಮೂಲಕ ವಸ್ತುವಿನ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಲಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾನವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹೇತುವಿನ ವಿಚಾರಯುಕ್ತವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ತರ್ಕವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹೇತುವಿನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾದ ವಸ್ತುವಿನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅನುಮಾನವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆಗಮದಿಂದಾಗುವ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಆಗಮವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ-ಪರೋಕ್ಷ ಪ್ರವಣಾದ ಭೇದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಅಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ವಾನುಭವದಶೆಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಶ್ರುತಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರುತಜ್ಞಾನವು ಮತಿಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಇದೆ, ಆ ಮತಿಜ್ಞಾನ-ಶ್ರುತಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಪರೋಕ್ಷವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ, ಆದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ ಅವಧಿ-ಮನಃಪರ್ಯಾಯದ ವಿಷಯವು ರೂಪೀ ಪದಾರ್ಥವೇ ಇದೆ ಮತ್ತು ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ಭದ್ರಸ್ಥರಿಗೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಅವಧಿ-ಮನಃಪರ್ಯಾಯ-ಕೇವಲದ ಮೂಲಕ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಒಳ್ಳೆಯರೀತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯದಿರುವುದರಿಂದ ಪಾರವಾರ್ಥಿಕ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತೆಯಂತೂ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ.

ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಹೇಗೆ ವರ್ಣಾದಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಹಾಗೆ ಏಕದೇಶ ನಿರ್ಮಲತೆಯೊಡನೆ ಕೂಡ ಆತ್ಮನ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಪ್ರದೇಶಾದಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ, ಆದುದರಿಂದ ಸಾಂವ್ಯವಹಾರಿಕ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತನವು ಕೂಡ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿಯಂತೂ ಆಗಮ-ಅನುಮಾನಾದಿಗಳ ಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಆತ್ಮನ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ. ಜೈನಾಗಮದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಆತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪ ಹೇಳಿದೆ ಹಾಗೆ ಅದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾವುಗಳನ್ನು ಮಗ್ನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಆಗಮಪರೋಕ್ಷಪ್ರವಣಾವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅಥವಾ ನಾನು ಆತ್ಮನೇ ಇದ್ದೇನೆ, ಏಕೆಂದರೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವಿದೆ; ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವಿದೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನಿದ್ದಾನೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಸಿದ್ಧಾದಿಗಳಿಂದ; ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವೂ ಇಲ್ಲ, ಹೇಗೆಂದರೆ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿರಾದಿಗಳಿವೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅನುಮಾನದ ಮೂಲಕ ವಸ್ತುವಿನ ನಿರ್ಣಯ

ವೂಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮಗ್ನವಾಡುವುದರಿಂದ ಅನುವಾನಪರೋಕ್ಷಪ್ರವಾಣವೆಂದೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಆಗಮ-ಅನುವಾನಾದಿಗಳ ಮೂಲಕ ಯಾವ ವಸ್ತುವು ತಿಳಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಬರುವುದು ಅದನ್ನೇ ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮಗ್ನವಾಡುವುದರಿಂದ ಸ್ಮೃತಿಯೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಸ್ವಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಪರೋಕ್ಷ ಪ್ರವಾಣದ ಮೂಲಕವೇ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಾಗುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ಯಾವ ಸ್ವರೂಪ ತಿಳಿಯುವುದು ಅದರಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಮಗ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ಪರಿಣಾಮಗಳು ಮಗ್ನವಾದ ನಂತರ ಯಾವ ವಿಶೇಷದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಒಂದುನೇಳೆ ಸವಿಕಲ್ಪ-ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದರ ವಿಶೇಷತೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಧಿಕ ಆನಂದವು ಹೇಗಾಗುತ್ತದೆ ?

ಉತ್ತರ : ಸವಿಕಲ್ಪದಶಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವು ಆನೇಕ ಜ್ಞೇಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಿತ್ತು, ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪದಶಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಆತ್ಮನನ್ನೇ ತಿಳಿಯುವುದಿದೆ; ಇದಂತೂ ಒಂದು ವಿಶೇಷತೆಯಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷತೆಯೆಂದರೆ ಯಾವ ಪರಿಣಾಮವು ನಾನಾ ವಿಕಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣವಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಅದು ಈಗ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ತಾದಾತ್ಮ್ಯರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಯಿತು; ಇದು ಎರಡನೇ ವಿಶೇಷತೆಯಿದೆ.

ಇಂಥ ವಿಶೇಷತೆಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ವಚನಾತೀತವಾದ ಅಪೂರ್ವ ಆನಂದವಾಗುತ್ತದೆ, ವಿಷಯ ಸೇವನೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಜಾತಿಯ ಅಂಶವೂ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಆನಂದವನ್ನು ಆತೀಂದ್ರಿಯವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಆತ್ಮನು ಪರೋಕ್ಷನೇ ಇದ್ದರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಭವವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ? 'ಸಚ್ಚಕ್ಷೋ ಅಣುಹವೋ ಜಮ್ಲಾ' ಎಂದು ಮೇಲಿನ ಗಾಢೆಯಲ್ಲೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಅದು ಹೇಗೆ ?

ಉತ್ತರ : ಆತ್ಮನು ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಪರೋಕ್ಷನೇ ಇದ್ದಾನೆ, ಆತ್ಮನ ಪ್ರದೇಶ-ಆಕಾರಗಳೇನು ಭಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮವು ಮಗ್ನವಾಗುವುದರಿಂದ ಯಾವ ಸ್ವಾನುಭವವಾಗುವುದು ಅದು ಸ್ವಾನುಭವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿದೆ. ಸ್ವಾನುಭವದ ಸ್ವಾದವು ಯಾವ ಆಗಮ-ಅನುವಾನಾದಿಗಳ ಪರೋಕ್ಷ ಪ್ರವಾಣದ ಮೂಲಕ ತಿಳಿದುಬರುವುದಿಲ್ಲ, ಆ ಅನುಭವದ ರಸಾಸ್ವಾದವನ್ನು ತಾನೇ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಯಾವನೋ ಓರ್ವ ಅಂಥ ಪುರಂಷನು ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆಯನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸುತ್ತಾನೆ, ಆಗ ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆಯ ಅಕಾರಾದಿಗಳಂತೂ ಪರೋಕ್ಷವಿವೆ, ನಾಲಗೆಯಿಂದ ಸ್ವಾದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದೆ ಆ ಸ್ವಾದವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿದೆ. ಹಾಗೆ ಸ್ವಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನು ಪರೋಕ್ಷನಿದ್ದಾನೆ, ಯಾವ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಸ್ವಾದ ಬಂದಿದೆ ಆ ಸ್ವಾದವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಅಥವಾ ಯಾವುದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದ ರೀತಿಯಲ್ಲೇ ಇರುವುದು ಅದನ್ನು ಕೂಡ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ 'ನಾವು ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಪುರಂಷನನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನೋಡಿದೆವೆ' ಎಂದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ; ಅಲ್ಲೇನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನೋಡಿದೆಲ್ಲ, ಆದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದ ರೀತಿಯಲ್ಲೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಂತೆ ಯಥಾರ್ಥ ನೋಡಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮನು ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಯಥಾರ್ಥ ಪ್ರತಿಭಾಸಿತನಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಈ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಆತ್ಮನನ್ನು ಕೂಡ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ದೋಷವಿಲ್ಲ. ಕಥನವಂತೂ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದಿಂದಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಸಮಸ್ತ ಆಗಮ-ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೊಡನೆ ವಿರೋಧವಾಗದ ಹಾಗೆ ವಿವಕ್ಷಾಭೇದದಿಂದ ಕಥನವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಇಂಥ ಅನುಭವವು ಯಾವ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತದೆ ?

ಉತ್ತರ : ನಾಲ್ಕರಿಂದಲೇ ಆಗುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ನಾಲ್ಕನೆಯದರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ ಕಾಲದ ಅಂತರಗಳಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಮೇಲಿನ ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಶೀಘ್ರ-ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಅನುಭವವಂತೂ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪವಿದ್ದ ನೋಲೆ ನೋಲಿನ ಮತ್ತು ಕೆಳಗಿನ ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದವೇನು ?

ಉತ್ತರ : ಪರಿಣಾವಂಗಳ ಮಗ್ಗುತೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಿದೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಈವರ್ತನು ಪುರುಷರು ನಾವು-ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅವರೀವರ್ತನ ಪರಿಣಾವಂಗಳು ನಾವುಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿವೆ; ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನ ಮಗ್ಗುತೆಯು ವಿಶೇಷವಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬನದು ಅಲ್ಪವಿರುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ತಿಳಿಯುವುದು.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಒಂದು ನೇಲೆ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಕಲ್ಪಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನದ ಮೊದಲನೆಯ ಭೇದವಾದ ಸೃಢಕ್ತೃನಿರ್ತರ್ಕನೀಚಾರ ಹೇಳಿದೆ, ಅಲ್ಲಿ 'ಸೃಢಕ್ತೃನಿರ್ತರ್ಕ' - ನಾನಾಪ್ರಕಾರದ ಶ್ರುತದ 'ನೀಚಾರ' ಎಂದರೆ ಅರ್ಥ-ವ್ಯಂಜನ-ಯೋಗಸಂಕ್ರಮಣವೆಂದೇಕೆ ಹೇಳಿದೆ ?

ಉತ್ತರ : ಕಥನವು ಸ್ಥೂಲರೂಪ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪವೆಂದು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ್ದಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಸ್ಥೂಲತೆಯಿಂದ ಆರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಪೂರ್ಣ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾ ವ್ರತವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯಿಂದ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದವರೆಗೆ ಮೈಥುನ್ಯಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದೆ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇಲ್ಲಿ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪತೆಯನ್ನು ಸ್ಥೂಲರೂಪದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದರಂತೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯಿಂದ ಸೃಢಕ್ತೃನಿರ್ತರ್ಕನೀಚಾರ ಮೊದಲಾದ ಭೇದಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಕಷಾಯಾದಿಗಳನ್ನು ಹತ್ತನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದವರೆಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಿಳಿಯುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಇತರರ ತಿಳಿಯುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವಂಥ ಭಾವದ ಕಥನವು ಸ್ಥೂಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಮತ್ತು ಯಾವುದನ್ನು ತಾನೂ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಅದನ್ನು ಕೇವಲೀ ಭಗವಂತರೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ, ಅಂಥ ಭಾವದ ಕಥನವು ಸೂಕ್ಷ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಚರಣಾನುಯೋಗ ಮೊದಲಾದುವೆಲ್ಲಿ ಸ್ಥೂಲ ಕಥನದ ಮುಖ್ಯತೆಯಿದ್ದರೆ ಕರಣಾನುಯೋಗದಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮಕಥನದ ಮುಖ್ಯತೆಯಿದೆ. ಇಂಥ ಭೇದವನ್ನು ಇತರೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಿಳಿಯುವುದು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಅನುಭವದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಅದರಂತೆ ತಾವು ಮೂರು ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆ ದೃಷ್ಟಾಂತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದ್ದೀರಿ, ಆದರೆ ಸೋದರರೇ! ದೃಷ್ಟಾಂತವು ಸರ್ವಾಂಗದಿಂದ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ದೃಷ್ಟಾಂತವು ಅದು ಒಂದು ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಬಿದಿಗೆಯ ಚಂದ್ರ, ಜಲಬಿಂದು, ಬೆಂಕಿಯ ಕಿಡಿ-ಇವಂತೂ ಏಕದೇಶವಿವೆ, ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣಮೆಯೆಂದ್ರ, ಮಹಾಸಾಗರ ಹಾಗೂ ಅಗ್ನಿಕುಂಡ ಇವು ಸರ್ವದೇಶವಿವೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನ ಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳು ಏಕದೇಶ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುತ್ತವೆ, ಇನ್ನು ಹದಿಮೂರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನ ಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳು ಸರ್ವಥಾ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತವೆ; ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳ ಜಾತಿಯು ಒಂದು ಇದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಎಷ್ಟು ಗುಣಗಳು ಅವಿರತ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ ಅವುಗಳ ಮತ್ತು ಹದಿಮೂರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಗುಣಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತವೆ ಅವುಗಳ ಜಾತಿಯು ಒಂದು ಇದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಒಂದು ಜಾತಿಯಿದ್ದರೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಕೇವಲಿಗಳು ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನವುಳ್ಳವರೂ ಆತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಬೇಕು ?

ಉತ್ತರ : ಸೋದರರೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತೆಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಒಂದು ಜಾತಿಯಿಲ್ಲ, ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಒಂದು ಜಾತಿಯಿದೆ. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನವುಳ್ಳವರಿಗೆ ಮತಿ-ಶ್ರುತರೂಪದ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನವಿದ್ದರೆ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನವುಳ್ಳವರಿಗೆ ಕೇವಲಜ್ಞಾನರೂಪದ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನವಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಏಕದೇಶ-ಸರ್ವದೇಶದ ಅಂತರವೆಂದರೆ ಮತಿ-ಶ್ರುತಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನು ಅಮೂರ್ತಿಕ ವಸ್ತುವನ್ನು ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಮತ್ತು ಮೂರ್ತಿಕ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕೂಡ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಒಂದಿಷ್ಟು ಅನುಕ್ರಮದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಸರ್ವಥಾ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ಯುಗಪತ್ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ; ಅವನು ಪರೋಕ್ಷ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಇವರು ಇವರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಇದಿಷ್ಟೇ ವಿಶೇಷವಿದೆ. ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಒಂದೇ ಜಾತಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಕೇವಲಿಗಳು ಯುಗಪತ್ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅಪ್ರಯೋಜನರೂಪವಾದ ಜ್ಞೇಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಲಿಂಗರೂಪದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇವನು ಕೂಡ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆಂಬುದಾಗಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪರೋಕ್ಷದ ವಿಶೇಷತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಅಷ್ಟಸಹಸ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ,-

ಸ್ಯಾದ್ವಾದಕೇವಲಜ್ಞಾನೇ ಸರ್ವತತ್ತ್ವಪ್ರಕಾಶನೇ |

ಭೇದಃ ಸಾಕ್ಷಾದಸಾಕ್ಷಾಚ್ಚ ಹ್ಯವಸ್ತ್ಯನ್ಯತನುಂ ಭವೇತ್ || ಅಷ್ಟಸಹಸ್ರೇ ಹತ್ತನೇಪರಿಚ್ಛೇದ-೧೦೫

ಅರ್ಥ : ಸ್ಯಾದ್ವಾದ ಎಂದರೆ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಕೇವಲಜ್ಞಾನ ಇವೆರಡೂ ಸಮಸ್ತ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುವಂಥವಿವೆ. ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿದೆ, ಶ್ರುತಜ್ಞಾನವು ಪರೋಕ್ಷವಿದೆ. ಆದರೆ ವಸ್ತುವಿದೆ ಅದು ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ.

ಅದರಂತೆ ತಾವು ನಿಶ್ಚಯ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದೀರಿ ಅದು ಸತ್ಯವಿದೆ, ಆದರೆ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯ ವ್ಯವಹಾರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಂತರಂಗವು ನಿಶ್ಚಯ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಿಂದ ಗರ್ಭಿತವಿದ್ದು ಯಾವಾಗಲೂ ಗಮನರೂಪವಿರುತ್ತದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಆತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಿಳಿದರೆ ಕರ್ಮವರ್ಗಣಾಗಳನ್ನೇಕೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೆಲವು ಸಾಧರ್ಮಿಗಳು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಉತ್ತರ : ಆತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕೇವಲಿಗಳೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ, ಕರ್ಮವರ್ಗಣಾಗಳನ್ನು ಅವಧಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಕೂಡ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಬಿದಿಗೆಯ ಚಂದ್ರನಹಾಗೆ ಆತ್ಮನ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಒಂದಿಷ್ಟು ಪ್ರಕಟವಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳಿರಲ್ಲ?

ಉತ್ತರ : ಈ ದೃಷ್ಟಾಂತವು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದಿಲ್ಲ, ಈ ದೃಷ್ಟಾಂತವು ಗುಣದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದಿದೆ.

ತಾವುಗಳ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅನುಭವದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ-ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದ್ದೀರಿ, ಅವುಗಳ ಉತ್ತರವನ್ನು ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಬರೆದಿದ್ದೇವೆ; ತಾವು ಕೂಡ ಜನವಾಣಿಯಿಂದ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಪರಿಣತಿಯಿಂದ ಸರಿಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಆಯ್ಯಾ ಸಹೋದರರೇ! ವಿಶೇಷವನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆಂದು ಬರೆಯುವುದು, ಯಾವ ಮತವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇವೆ ಅದನ್ನು ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಇಳಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಿದೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಭೆಟ್ಟಿಯಾದಾಗ ಒಂದಿಷ್ಟು ಹೇಳಲೂಬಹುದು,

ಆದರೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗುವುದು ಕರ್ಮಾಧೀನವಿದೆ, ಅದುದರಿಂದ ಚೈತನ್ಯಸ್ವರೂಪದ ಅನುಭವದ ಉದ್ಯಮ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದೇ ಒಳ್ಳೆಯದಿದೆ.

ವರ್ತಮಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮತತ್ತ್ವವಂತೂ ಸಮಯಸಾರ ಗ್ರಂಥದಮೇಲೆ ಆಚಾರ್ಯ ಅಮೃತಚಂದ್ರ ದೇವರು ಬರೆದ ಅತ್ಯಖ್ಯಾತಿಯೆಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತಟೀಕೆಯಲ್ಲಿದೆ ಮತ್ತು ಆಗಮದ ಚರ್ಚೆಯು ಗೊಮ್ಮಟಸಾರದಲ್ಲಿ ಅದರಂತೆ ಅನ್ಯಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲೂ ಇದೆ.

ಯಾವುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನು ಬರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ, ಅದುದರಿಂದ ತಾವು ಕೂಡ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಹಾಗೂ ಆಗಮ ಗ್ರಂಥಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪಾನಂದದಲ್ಲಿ ನಿವಗ್ನರಾಗಿರುವುದು,

ಮತ್ತೂ ತಾವು ಕೂಡ ಯಾವುದಾದರೂ ವಿಶೇಷಗ್ರಂಥವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ನವಗೂ ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಬೇಕು. ಸಾಧಾರಣಗಳಲ್ಲಂತೂ ಪರಸ್ಪರ ಚರ್ಚೆಯೇ ಬೇಕು. ಮತ್ತು ನನ್ನಲ್ಲಂತೂ ಅಷ್ಟು ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ತಮ್ಮಂಥ ಸಹೋದರರೊಡನೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿಚಾರವಿದೆ ಅದು ಪರಮ ಸೌಭಾಗ್ಯವಿದೆ.

ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗುವುದು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಪತ್ರವನ್ನಂತೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತಿರಬೇಕು.

ಮಿತಿ ಫಾಲ್ಗುಣವದ್ಯ ಪಂಚಮಿ,
ಸಂವತ್. ೧೮ ೧೧

ಪರಿಶಿಷ್ಟ : ೨

ಕಥಾ ಸಂದರ್ಭ

ಮುನಿಗಳು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರರೆಂದು ಬಗೆದು ದಾನ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ

(ಅಧ್ಯಾಯ ೬ ಪುಟ ೧೪೪ ಪಂಕ್ತಿ ೧)

ಪ್ರಭಾಪುರದ ದೂರೆ ಅಭಿನಂದನ ಹಾಗೂ ರಾಣಿ ಧಾರಿಣಿಯರಿಗೆ ಸಂರವನು, ಶ್ರೀವನು, ನಿಜಯ, ಸರ್ವಸಂದರ, ಜಯವಾನ, ವಿನಯಲಾಲಸ ಮತ್ತು ಜಯಮಿತ್ರರೆಂದು ಏಳು ಜನ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಅವರು ಒಂದು ಸಲ ಪ್ರೀತಿಕರ ಕೇವಲಿಗಳ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ವೇವಾದಿಕರನ್ನು ಕಂಡು ತಂದೆ-ಮಕ್ಕಳುಗಳೆಲ್ಲ ಸಂಸಾರದಿಂದ ವಿರಕ್ತರಾಗಿ ದೀಕ್ಷೆ ವಹಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ಅವರಗಳಲ್ಲಿಯ ಶ್ರೀನಂದನನು ಕೇವಲಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಮತ್ತು ಉಳಿದ ಆ ಜನರು ಚಾರಣ್ಯಾದ್ವಿಯನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಪ್ತರ್ಷಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ವಿಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೆ ಅವರು ಆಹಾರಕ್ಕೊಂದು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಬಂದು ಅರ್ಹದತ್ತ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಲು ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯ ಮಂನಿಗಳಿಗೆ ವರ್ಷಾಯೋಗದಲ್ಲಿ ವಿಹಾರವಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಇವರು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದರು ನಮ್ಮೂರ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿರುವ ಮಂನಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಾನು ಗುರುತಿಸುತ್ತೇನೆ, ಇವರು ಅವರಲ್ಲಿಯವರಾರೂ ಅಲ್ಲ, ಇವರು ಬೇರಾರೋ ಅವಿವೇಕಿಗಳಾದ ಭ್ರಷ್ಟರೂ, ಶಿಥಿಲಾಚಾರಿಗಳೂ ಆಗಿರಬೇಕೆಂದು ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ಆಹಾರ ಕೊಡುವ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದೆ ಹಾಗೇ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಆ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯ ಸೊಸೆಯೂ ಮಾತ್ರ ಅವರನ್ನು ಬಲವಂದು ತಂದು ಆಹಾರ ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ. ಆಹಾರ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಮಂನಿಗಳು ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಿಂದ ಜಿನವಂದಿ ರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ದ್ಯುತಿ ಮೊದಲಾದ ಮಂನಿಗಳು ಅವರಿಗೆ ವಂದನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅನಂತರ ಆ ಮಂನಿಗಳು ದೇವ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅರ್ಹದತ್ತ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಮಂನಿಗಳು ತಿಳಿಸಿ, ಚಾರಣ್ಯಾದ್ವಿ ಮಂನಿಗಳಿಗೆ ವರ್ಷಾಯೋಗದಲ್ಲಿ ವಿಹಾರ ಮಾಡಲು ನಿರ್ಬಂಧವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ಮಂನಿಗಳಿಗೆ ಆಹಾರ ಕೊಡದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟು, ಮುಂದೆ ಅಷ್ಟಾಹ್ನಿಕಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಧುರಗೆ ಹೋಗಿ ಆ ಮಂನಿಗಳಿಗೆ ಆಹಾರವಿತ್ತು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ನಾಯಿಯು ಸತ್ತು ದೇವವಾದದ್ದು

(ಅಧ್ಯಾಯ ೭ ಪುಟ ೨೦೭ ಪಂಕ್ತಿ ೨೭)

ಒಮ್ಮೆ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಯಜ್ಞ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಾಯಿಯು ಹೋಗಿ ಅವರ ಯಾಗದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮುಟ್ಟಿ ಎಂಜಲ ಮಾಡಿದ ಕಾರಣದಿಂದ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಆ ನಾಯಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಧರಿಸಿದರು. ಅದರಿಂದಾಗಿ ಅದು ಕಂಠಗತ ಪ್ರಾಣವಾಗಿ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನರಳುತ್ತ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಜೀವಂಧರ ಕುಮಾರನು ಅದೇ ದಾರಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲಿಗೋ ಹೊರಟಿದ್ದನು ನಡುದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಠಗತ ಪ್ರಾಣವಾದ ನಾಯಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅದರ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಅದನ್ನು ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅದರ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಉಪೋಕಾರ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದನು. ಆ ಮಂತ್ರದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ ಆ ನಾಯಿಯು ಸತ್ತು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಯಕ್ಷ ಜಾತಿಯ ದೇವವಾಯಿತು. ಹುಟ್ಟಿದ ಕೂಡಲೇ ಅವಧಿಜ್ಞಾನದಿಂದ ತನಗೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ ಜೀವಂಧರ ಕುಮಾರನ ಸ್ಮರಣೆಯಾಗಿ ಆತನ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಅವನ ಸ್ತುತಿ ಮಾಡಿ ಅವನಿಗೆ

ಬಯಸಿದ ರೂಪು ಧರಿಸುವ ಮತ್ತು ಗಾಯನ ವಿದ್ಯೆ ಎಂಬೆರಡು ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನಿತ್ತು ಆ ದೇವನು ತನ್ನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಆ ನಾಯಿಯು ಜೀವವು ದೇವಗತಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಶುಭ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮಾಡಿದುದರಿಂದಲೇ ದೇವಗತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು ಎನಹ ಕೇವಲ ಣಮೋಕಾರ ಮಂತ್ರವು ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುವುದರಿಂದಲ್ಲ. ಆದರೆ ಣಮೋಕಾರ ಮಂತ್ರವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿದೆ.

ಶಿವಭೂತಿ ಕೇವಲಿ

(ಅಧ್ಯಾಯ ೭ ಪುಟ ೨೨೦ ಸಂಕ್ತಿ ೨೪)

ಶಿವಭೂತಿಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಆಸನ್ನಭವ್ಯಜೀವನೊಬ್ಬನು ಸಂಸಾರದಿಂದ ವಿರಕ್ತವಾಗಿ ಗುರುಗಳಿಂದ ಸನ್ಯಸನ ಪಡೆದು ತಪಶ್ಚರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತ ಅಶಿಕ್ಷಿತನೂ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಂತ ಮಂದಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಆರು ದ್ರವ್ಯಗಳ ಹಾಗೂ ಏಳು ತತ್ತ್ವಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಜ್ಞಾನವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಆ ತತ್ತ್ವಗಳ ಸಾರಸ್ವರೂಪಗಳಾದ ಐದು ಸಮಿತಿ ಹಾಗೂ ಮೂರು ಗುಪ್ತಿಗಳ ಜ್ಞಾನವಾಗಿತ್ತು. ಅವನು ಶರೀರ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಗಳ ಭೇದ ವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ ಗುರುಗಳು ಹೇಳಿದ ಉದ್ದಿನ ಬೇಳೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಮೇಲಿನ ಚಿಪ್ಪು ಈ ದೃಷ್ಟಾಂತದ ಮುಖಾಂತರ ನಿಜಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಬುದ್ಧಿ ಮಂದತೆಯ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಆ ದೃಷ್ಟಾಂತವನ್ನೂ ಮರೆತನು, ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರೂ ಆ ದೃಷ್ಟಾಂತವು ಅವನ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬಾರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವನು ಒಬ್ಬನೇ ವಿಹಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಒಂದು ಸ್ಥಳದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮನೆಯಂಗಳದೊಳಗೆ ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳು ಉದ್ದಿನ ಬೇಳೆಯನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳು 'ಏನುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೀಯವ್ವು' - ಎಂದು ಅವಳನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಉದ್ದಿನ ಬೇಳೆಯಿಂದ ಈ ಚಿಪ್ಪನ್ನು ಬೇರೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂದು ಅವಳು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಮುನಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ಕೂಡಲೆ ಅವನಿಗೆ ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳು ಹೇಳಿದ ದೃಷ್ಟಾಂತವು ಸ್ಮರಣೆಯಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಆತ ನೇರವಾಗಿ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಪದ್ಮಾಸನ ಹಾಕಿ ಕುಳಿತು ಇದಿಷ್ಟೇ ಶರೀರ ಮತ್ತು ಆತ್ಮನ ಭೇದ ವಿಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕವಾದ ದ್ರವ್ಯಶ್ರುತ ಹಾಗೂ ಭಾವಶ್ರುತದ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ಕೇವಲಿಯಾದನು. ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಯಾವ ತತ್ತ್ವಗಳ ವಿಶೇಷ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅವುಗಳ ಭಾವವನ್ನು ಭಾವಿಸುವುದಿದ್ದರೆ ಅದಷ್ಟೇ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಭಾವವನ್ನು ಭಾವಿಸುವುದೇ ನಿಜವಾದ ತತ್ತ್ವಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗಿದೆ.

ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿಯಾದ ಭವ್ಯಸೇನ

(ಅಧ್ಯಾಯ ೭ ಪುಟ ೨೩೨ ಸಂಕ್ತಿ ೨೫)

ಮೋಘಕೂಟದ ದೊರೆ ಚಂದ್ರಪ್ರಭನು ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಹೇಸಿ ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಚಂದ್ರಶೇಖರನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನಿತ್ತು ಮುನಿಗುಪ್ತರೆಂಬ ಆಚಾರ್ಯರ ಹತ್ತಿರ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲ ದಿವಸಗಳವರೆಗಿದ್ದು, ಮುಂದೆ ಸಾಧುಗಳ ವಂದನೆಗೆಂದು ಮಧುರೆಯತ್ತ ಪ್ರಸ್ಥಾನ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೋರಡುವ ಮುಂಚೆ ಕ್ಷುಲ್ಲಕನು ತನ್ನ ಗುರುಗಳಿಗೆ 'ಯಾರಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಹೇಳುವುದಿದ್ದರೆ ಹೇಳಿ, ನಾನು ಅಲ್ಲಿ

ಅವರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ಗುರುಗಳು ಸಂಪ್ರತ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ನಮೋಸ್ತುತವನ್ನೂ ಮತ್ತು ವರಣ ರಾಜನ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯಾದ ರೇವತೀ ರಾಣಿಗೆ ಸದ್ಧರ್ಮವೃದ್ಧಿಯೆಂಬ ಅಶೀರ್ವಾದವನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. 'ಲ್ಲಿಯೇ ಭವ್ಯಸೇನರೆಂಬ ಮುನಿಗಳಿದ್ದಾರೆ ಗುರುಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ಮರಣೆಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಬಗೆದ ಕ್ಷುಲ್ಲಕನು 'ಮತ್ತೆ ಯಾರಿಗೇನಾದರೂ ಹೇಳುವುದಿದೆಯೋ?' ಎಂದು ಪುನಃ ಪುನಃ ಕೇಳಿದರೂ ಗುರುಗಳು ಏನನ್ನೂ ಮಾತನಾಡದೆ ಮೌನವಾಗುಳಿದರು. ಆಗ ಇದರ ಕಾರಣವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಗಿ ನೋಡಬಹುದೆಂದು ಬಗೆದ ಕ್ಷುಲ್ಲಕನು ಮಧುರಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ 'ಸಂಪ್ರತ' ಮುನಿಗಳಿಗೆ ನಮೋಸ್ತು ಹೇಳಿ, ಭವ್ಯಸೇನ ಮುನಿಗಳ ಗುಹೆಯೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಭವ್ಯಸೇನ ಮುನಿಯು ಕ್ಷುಲ್ಲಕನು ಬಂದುದನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ಕೂಡ ಏನನ್ನೂ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಕಮಂಡಲ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಎದ್ದು ಹೊರಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಕ್ಷುಲ್ಲಕನು ತನ್ನ ವಿದ್ಯೆಯ ಬಲದಿಂದ ಪರಿಸರದ ಭಾಗದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹಸಿರು ಹುಲ್ಲನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸಿದನು. ಅದರೂ ಭವ್ಯ ಸೇನನು ಆ ಹುಲ್ಲನ್ನು ತುಳಿಯುತ್ತ ಹಾಗೇ ಹೋದನು. ಅವನು ಶೌಚ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕ್ಷುಲ್ಲಕನು ಪುನಃ ವಿದ್ಯೆಯ ಬಲದಿಂದ ಅವನ ಕಮಂಡಲದ ನೀರನ್ನೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಸಂಗ ಸಾಮ ಗ್ರಿಗಳಾವವೂ ದೊರಕದ ಮೂಲಕ ಅವನು ಕರೆಯೊಳಗಿನ ನೀರಿನಿಂದ ಶುದ್ಧಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿದೂ ಈ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಆ ಕ್ಷುಲ್ಲಕನು ಈತ ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿಯಿದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿದನು. ಮತ್ತು ಈತನ ಹೆಸರು ಭವ್ಯಸೇನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅಭವ್ಯಸೇನವೆಂದಿದ್ದರೇನೇ ಚೆನ್ನೆಂದು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಮರಳಿ ಬರುತ್ತಾನೆ.

ಯಮಪಾಲ ಚಾಂಡಾಲ

(ಅಧ್ಯಾಯ ೭ ಪುಟ ೨೩೪ ಪಂಕ್ತಿ ೨೭)

ಪೌದನಪುತ್ರನ ದೊರೆಗಳಾದ ಮಹಾಬಲರು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾಹ್ನಿಕ ಪರ್ವದೊಳಗೆ ಯಾರೂ ಜೀವ ಹಿಂಸೆ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಆಜ್ಞೆ ಹೊರಡಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಸ್ವತಃ ರಾಜಕಂವಾರನಿಗೇ ಮೂಂಸಾಹಾರದ ಚಟವು ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅವನು ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಒಂದು ಮೇಕೆಯ ಮರಿಯನ್ನು ಕೊಂದು ಅದರ ಮೂಂಸವನ್ನು ಬೇಯಿಸಿ ತಿನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಮರಂದಿವಸವೇ ಈ ಅಪರಾಧದ ಶೋಧಹಚ್ಚಿ ತನಿಖೆ ನಡೆಸಿದಾಗ ಸ್ವತಃ ರಾಜ ಕಂವಾರನೇ ಅಪರಾಧಿಯೆಂಬುದರ ನಿರ್ಣಯವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ದೊರೆಯು ದೇಹಾಂತದ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲಿಕ್ಕಿಂದು ಯಮಪಾಲನನ್ನು ಕರೆಯಲು ಸೇವಕರನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂದು ಚಿತು ದರ್ಶಿಯ ದಿವಸವಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಯಮಪಾಲನು ಚತುರ್ದಶಿಯ ದಿವಸ ಹಿಂಹೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಪ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರಿಂದ ತಾನು ಒಳಗೆ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಕರೆಯಲೆಂದು ಬಂದಿರುವ ರಾಜಸೇವಕರಿಗೆ 'ಅವನು ಮನೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ, ಎಲ್ಲಿಯೋ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ' ಎಂದು ಹೆಂಡತಿಯ ಕಡೆಯಿಂದ ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಸೇವಕರು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ 'ಈ ಮಾತಂಗನು ಅದಂಥ ಮಂದ ಭಾಗ್ಯದವನು ಇಂದು ರಾಜಪುತ್ರನ ವಧೆಯಿತ್ತು, ಅದ ರಿಂದಾಗಿ ಈತನಿಗೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ಧನ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತಲ್ಲ!' ಎಂದು ಯಮಪಾಲನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಕೇಳುವಂತೆ ಆಡುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಆ ಹೆಣ್ಣು ದುಡ್ಡಿನ ಲೋಭದಿಂದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆಡಗಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತ ಪತಿಯತ್ತ ಕೃಷ್ಣನೆಯಿಂದ ಸೂಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದ ಸೇವಕರು ಯಮಪಾಲನನ್ನೆಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ರಾಜಕಂವಾರನಿಗೆ ದೇಹಾಂತ ಶಿಕ್ಷೆ ಕೊಡಬೇಕೆನ್ನುವ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಅವನು 'ಇಂದು ಚತುರ್ದಶಿಯಾದುದರಿಂದ ನಾನು ಜೀವಹಿಂಸೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ'ವೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಸೇವಕರು ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು ಅವನು ಯಮಪಾಲನನ್ನು ಕರೆದು ಕೇಳಲು ಯಮಪಾಲನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ-ದೊರೆಗಳೇ!

ನನಗೊಮ್ಮೆ ಹಾವು ಕಚ್ಚಿದುದರಿಂದ ನಾನು ಸತ್ತು ಹೋದೆನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ನನ್ನನ್ನು ಸ್ಮಶಾನಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸಿದರು. ಆ ಸ್ಮಶಾನದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಓರ್ವ ಸರ್ವೋಷಧ ಋದ್ಧಿ ಸಂಪನ್ನರಾದ ಮುನಿಗಳು ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನವಾಗಿದ್ದರು. ಆಗ ಆ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದಲೇ ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದ ಗಾಳಿಯು ಆ ಋಷಿಗಳ ಮೈ ಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡಿ ಬಂದು ನನ್ನ ಮೈಗೆ ತೀಡಿದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ ವಿಷವು ಹೊರಟು ಹೋಗಿ ನಾನು ಜಾಗೃತನಾದೆನು. ಅಂದಿನಿಂದ ನಾನು ಚತುರ್ದಶಿಯ ದಿವಸ ಜೀವಹಿಂಸೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅದೇ ಮುನಿವಂಹಾರಾಜರಿಂದ ವ್ರತ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗಿಂದೂ ರಾಜಕುಮಾರನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಕೃಪೆ ತೋರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಇದರಿಂದ ರಾಜನ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಪರಿಣಾಮವೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಈ ಚಾಂಡಾಲನನ್ನೂ ಮತ್ತು ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನೂ ಕೊಂಡೊಯ್ದು ನದಿಯ ಆಳವಾದ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ಎಸೆದು ಬಿಡಿ-ಎಂದು ಸೇವಕರಿಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು. ಸೇವಕರು ಒಯ್ಯಿ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದರು. ಆಗ ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ಮೀನು ಮೊಸಳೆಗಳು ತಿಂದು ಹಾಕಿದರೆ ಯಮಪಾಲನನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ಎತ್ತಿ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ದೊರೆಯು ಚಾಂಡಾಲನನ್ನು ಕರೆಸಿ ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡಿದನು. ಆ ಚಾಂಡಾಲನಲ್ಲಿ ಜೀವ ಹೋದರೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ವ್ರತಭಂಗ ಮಾಡಲಾರನೆಂಬ ವಿವೇಕವೂ, ಶ್ರದ್ಧೆಯೂ ಜಾಗೃತವಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವನಿಗೆ ಇಂಥ ಫಲವು ದೊರಕಿತು. ತಮಗೆ ಯಾವುದನ್ನು ಕಡೆಗಾಣಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆಯೋ ಅಂಥ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನೇ ವಿಚಾರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು.

ವಿಷ್ಣು ಕುಮಾರ ಮುನಿ

(ಅಧ್ಯಾಯ ೮ ಪುಟ ೨೬೮ ಸಂಕ್ರ. ೯)

ಉಜ್ಜಯಿನಿಯನ್ನಾಳುತ್ತಿದ್ದ ದೊರೆ ಶ್ರೀವರ್ಷನಲ್ಲಿ ಬಲಿ, ಬೃಹಸ್ಪತಿ, ಪುಲಹಾದ ಮತ್ತು ನಮಂಚಿಯೆಂಬ ನಾಲ್ವರು ಮಂತ್ರಿಗಳಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೆ ಅಕಂಪನಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಏಳುನೂರು ಶಿಷ್ಯರೊಡಗೂಡಿ ಒಂದು ಉಜ್ಜಯಿನಿಯ ಹೊರ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಸೇವಕರಿಂದ ಈ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದ ದೊರೆಯೂ ಮಂತ್ರಿ, ಪ್ರಜೆಗಳೊಡಗೂಡಿ ಮುನಿಗಳ ದರ್ಶನಕ್ಕಿಂದು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಅಕಂಪನಾಚಾರ್ಯರು ಈ ಮಂತ್ರಿಗಳು ವಿಪರೀತ ಆಶಯ ಹೊಂದಿದವರಿದ್ದಾರೆಂದು ತಮ್ಮ ಅಂತರ್ಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಯಾರೂ ಅವರೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಬಾರದೆಂದು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅವರು ಬಂದು ದರ್ಶನ ಮಾಡಿದರೂ ಯಾರೂ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಕೂಡ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಉಪಹಾಸಕ್ಕೀಡಾದ ಮಂತ್ರಿಗಳು 'ಇವರೆಲ್ಲರೂ ದನಗಳದ್ದಾರೆ, ಇವಕ್ಕೇನೂ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ'-ಎಂದು ಅಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮರಳಿ ಊರ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಊರೊಳಗೆ ಆಹಾರ ಮಾಡಿ ಸಂಘಸ್ಥಾನದ ಕಡೆಗೆ ಮರಳಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಶ್ರುತಸಾಗರರೆಂಬ ಮುನಿಗಳ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಯಿತು. ಅವರೊಡನೆ ವಾದ-ವಿವಾದ ಮಾಡಿ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಸೋತು ಹೋದರು. ಶ್ರುತಸಾಗರ ಮುನಿಗಳು ಸಂಘ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದು, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಯನ್ನೂ ಆಚಾರ್ಯ ಅಕಂಪನರಿಗೆ ನಿವೇದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಆಚಾರ್ಯರು ಇದೇನು ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಲಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕೆ ನೀವೀಗ ಎಲ್ಲಿ ವಾದ-ವಿವಾದವಾಯಿತೋ ಅದೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯೋತ್ಸರ್ಗ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಿರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪರಾಭವದಿಂದ ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಬಿಟ್ಟಾರಾ? ಸಂಘದ ಮೇಲೆ ಉಪಸರ್ಗ ಮಾಡುವುದೆಂದು ನಾಲ್ವರೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ರಾತ್ರಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಂಘಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮೊಡನೆ ವಾದ ಮಾಡಿದ ಮುನಿಯೇ ಕಾರ್ಯೋತ್ಸರ್ಗ ನಿಂತಿದ್ದು ಕಾಣಿಸಿತು. ಸೇಡಿನ ಭಾವನೆಯಿಂದ ರೋಸಿ ಹೋದ ನಾಲ್ವರೂ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಆ

ಮಂನಿಯ ವೇಲೆ ಕತ್ತಿ ಬೀಸಿದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಅವರ ಕೈಗಳನ್ನು ವೇಲೆಯೇ ಕೀಲಿತಗೊಳಿಸಿದರು. ಈ ಸುದ್ದಿಯು ಮರುದಿವಸ ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೇ ರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ರಾಜನು ಅವರನ್ನು ಅವಮಾನಗೊಳಿಸಿ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿಸಿದನು.

ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಅದರ ದೊರೆಯಾದ ಮಹಾಪದ್ಮನು ತನ್ನ ಕಿರಿಯ ಮಗನೊಡನೆ ದೀಕ್ಷೆ ವಹಿಸಿ ಹೊರಟು ಹೋದುದರಿಂದ ಹಿರಿಯನಾದ ಪದ್ಮರಾಜನು ರಾಜ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನಲ್ಲಿ ಇವರು ತಮಗೆ ಸ್ಥಾನ ದೊರಕಿಸಿಕೊಂಡರು. ಮುಂದೆ ಪದ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಅಜೇಯನಾದ ಸಿಂಹಬಲನನ್ನು ಈ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಸೋಲಿಸಿ ಕಟ್ಟಿ ತರುತ್ತಾರೆ. ಅದರಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ಪದ್ಮರಾಜನು ಅವರಿಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದ ಪರವನ್ನು ಬೇಡಲು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅವರು ಸಮಯ ಬಂದಾಗ ಪಡೆಯುತ್ತೇವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ದೈವಾನುಯೋಗದಿಂದ ಆ ಅಕಂಪನಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಸಂಘದೊಡನೆ ವಿಹಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಆ ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಆ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಅವಮಾನದ ಸೇಡುತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಈ ಸಮಯವು ತುಂಬಾ ಉಪಯುಕ್ತವೆನಿಸಿತು. ರಾಜನಿಂದ ಕೇವಲ ಏಳು ದಿವಸಗಳವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯ ಬೇಡಿಕೊಂಡರು. ಮರುದಿವಸವೇ ಆಚಾರ್ಯರ ಸಂಘವಿದ್ದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಪಶುಗಳ ಯಜ್ಞವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅದರ ದುರ್ಗಂಧ ಮತ್ತು ಹೊಗೆಯಿಂದಾಗಿ ಮುನಿ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಅತಿಯಾದ ತೊಂದರೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರು ಈ ಉಪಸರ್ಗವು ನಿವಾರಣೆಯಾಗುವವರೆಗೆ ಅನ್ನಾಹಾರಾದಿಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಧ್ಯಾನವಾಗೈದರು. ಇತ್ತ ಮಿಥಿಲಾ ನಗರದ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿಗುತ್ತಿದ್ದ ಆಚಾರ್ಯ ಶ್ರುತಸಾಗರರು ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣ ನಕ್ಷತ್ರವು ಕಂಪಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ನಿಮಿತ್ತ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮುನಿಸಂಘದ ವೇಲೆ ಘೋರೋಪಸರ್ಗವಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರು. ಮರುದಿವಸ ಪುಷ್ಪಧರ ಕ್ಷುಲ್ಲಕನಿಗೆ ಇದರ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಅದರ ನಿವಾರಣೆಯ ಉಪಾಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಆ ಕ್ಷುಲ್ಲಕನು ಧರಣಿಭೂಷಣ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವಿಷ್ಣುಕುಮಾರ ಮುನಿಗಳ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ತಮಗೆ ವಿಕ್ರಿಯಣುದ್ಧಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ ಅದರ ನೆರವಿನಿಂದ ತಾವು ಉಪಸರ್ಗವನ್ನು ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿಸಿದನು. ಆಗ ವಿಷ್ಣುಕುಮಾರ ಮುನಿಗಳು ವಾವನನ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ವೇದಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಚೈರಿಸುತ್ತ ಯಜ್ಞ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಸನ್ನವಾದ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಏನನ್ನಾದರೂ ಬೇಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಇವರು ಮೂರು ಹೆಜ್ಜೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊಡೆಂದು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕೂಡಲೆ ಅವರು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಇವರು ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಸುಮೇರಂ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೂ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಮಾನುಷೋತ್ತರ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆಯೂ ಇಟ್ಟು ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರಥಿಯನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದರು. ಮೂರನೆಯ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಡಲು ಸ್ಥಳಾವಕಾಶವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ನಡುಗುತ್ತಿರುವ ಬಲಿಮಂತ್ರಿಯ ಬೆನ್ನ ಮೇಲಿರಿಸಿ, ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಥಿಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮುನಿಸಂಘದ ಮೇಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಉಪಸರ್ಗವನ್ನು ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡಿದರು. ಅಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ತರದ ಕಾರ್ಯಗಳು ಧರ್ಮಾನುರಾಗದಿಂದಲೇ ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಪದಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿ ನಿತ್ಯವೂ ಇಂಥ ಕೀಳು ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು.

